
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Raya Blanco, Carlos. *Sionisme i Nativisme: Identitat, territori i exclusió; Una anàlisi estructural dels paral·lelismes amb el feixisme i el nacionalsocialisme..*
Treball de Final de Grau (Universitat Autònoma de Barcelona), 2025 (Grau en Història, Política i Economia Contemporànies / Contemporary History, Politics and Economics). 58 pàg.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/330270>

under the terms of the license.

SIONISME I NATIVISME: IDENTITAT, TERRITORI I EXCLUSIÓ

*Una anàlisi estructural dels paral·lelismes amb el feixisme i el
nacionalsocialisme*

Autor

Carlos Raya Blanco
1666250

Tutora

Gemma Pinyol Jiménez

GRAU EN HISTÒRIA, POLÍTICA I ECONOMIA CONTEMPORÀNIES

Facultat de Filosofia i Lletres

Curs 2025-2026

A 2 de juny de 2026

RESUM:

Aquest treball analitza el sionisme modern com una ideologia nacionalista sorgida en el context europeu de finals del segle XIX, marcat per l'expansió dels nacionalismes, la crisi de l'emancipació liberal jueva i l'ascens de l'antisemitisme modern. La recerca parteix de la idea que el sionisme no pot ser entès únicament com una resposta política a la persecució històrica del poble jueu, sinó també com un projecte ideològic que construeix una determinada concepció de nació, poble, territori, sobirania i pertinença col·lectiva.

La pregunta central del treball és com el sionisme modern construeix una identitat nacional basada en el retorn i l'arrelament territorial, i de quina manera aquesta construcció estableix criteris de pertinença, legitimitat i exclusió tant en l'àmbit intern com en la seva projecció internacional. Per respondre-la, el treball combina una anàlisi conceptual, una revisió bibliogràfica crítica i una comparació estructural amb el feixisme italià i el nacionalsocialisme alemany. L'anàlisi mostra que el nativisme constitueix un eix estructural del projecte sionista, ja que el retorn a la terra d'Israel funciona com a principi de legitimitat política i no només com a aspiració religiosa o cultural. Aquesta lògica genera tensions importants amb la presència històrica de la població palestina, així com amb els principis de la democràcia liberal. En aquest sentit, el treball examina la distinció entre ciutadania formal i pertinença nacional, la paradoxa de l'Estat "jueu i democràtic" i la construcció del "nou jueu" com a subjecte normatiu del projecte nacional.

Finalment, la recerca sosté que el sionisme comparteix amb altres nacionalismes radicals del segle XX determinades estructures ideològiques, com la centralitat del poble, el relat de restauració nacional, la vinculació entre identitat i territori, la producció d'un subjecte ideal i els mecanismes de legitimació internacional. Tanmateix, aquesta comparació no implica una equivalència històrica ni moral amb el feixisme o el nacionalsocialisme, sinó una anàlisi dels paral·lelismes estructurals i dels seus límits. Així, el treball defensa la necessitat d'estudiar críticament el sionisme com a ideologia política per comprendre millor les tensions que continuen estructurant el conflicte israelià-palestí contemporani.

Paraules clau: *sionisme, nacionalisme radical, retorn, pertinença nacional, democràcia ètnica, Palestina, soft power.*

ABSTRACT:

This work analyzes modern Zionism as a nationalist ideology that emerged in the European context of the late 19th century, marked by the expansion of nationalisms, the crisis of liberal Jewish emancipation, and the rise of modern antisemitism. The research starts from the premise that Zionism cannot be understood solely as a political response to the historical persecution of the Jewish people, but also as an ideological project that constructs a particular conception of nation, people, territory, sovereignty, and collective belonging.

The central question of the paper is how modern Zionism constructs a national identity based on return and territorial rootedness, and how this construction establishes criteria of belonging, legitimacy, and exclusion both domestically and in its international projection. To answer it, the paper combines a conceptual analysis, a critical literature review, and a structural comparison with Italian fascism and German National Socialism. The analysis shows that nativism constitutes a structural axis of the Zionist project, as the return to the land of Israel functions as a principle of political legitimacy and not just as a religious or cultural aspiration. This logic generates significant tensions with the historical presence of the Palestinian population, as well as with the principles of liberal democracy. In this sense, the work examines the distinction between formal citizenship and national belonging, the paradox of the “Jewish and democratic” State, and the construction of the “new Jew” as the normative subject of the national project.

Finally, the research argues that Zionism shares with other radical nationalisms of the 20th century certain ideological structures, such as the centrality of the people, the narrative of national restoration, the link between identity and territory, the production of an ideal subject, and mechanisms of international legitimization. However, this comparison does not imply a historical or moral equivalence with fascism or National Socialism, but rather an analysis of structural parallels and their limits. Thus, the work argues for the need to critically study Zionism as a political ideology in order to better understand the tensions that continue to shape the contemporary Israeli-Palestinian conflict.

Keywords: *Zionism, radical nationalism, return, national belonging, ethnic democracy, Palestine, soft power.*

Declaració de l'ús d'Intel·ligència Artificial

Per a l'elaboració d'aquest treball s'ha utilitzat Intel·ligència Artificial de manera auxiliar i limitada. En les fases inicials, la IA va servir com a eina de suport per ordenar idees, estructurar els apartats i clarificar la relació entre els diferents eixos d'anàlisi que es volien desenvolupar. També s'ha emprat per a la correcció gramatical, lèxica i semàntica d'oracions concretes, especialment en aquells casos en què la redacció resultava excessivament subordinada o poc clara per al lector.

Així mateix, la IA ha estat utilitzada com a suport per a la creació de taules, esquemes i altres recursos de síntesi, així com per orientar la cerca inicial de bibliografia. Tanmateix, l'anàlisi, la selecció crítica de les fonts, la interpretació del contingut i les conclusions del treball són d'elaboració pròpia. Totes les referències bibliogràfiques utilitzades han estat revisades i contrastades amb fonts acadèmiques o institucionals.

Cal afegir que l'ús de la IA ha estat sempre sotmès a revisió crítica, especialment perquè en una temàtica com el sionisme, Israel i Palestina pot generar errors, simplificacions o formulacions amb biaixos polítics. Per aquest motiu, no s'ha utilitzat com a font d'autoritat ni com a substitut de la lectura acadèmica, sinó únicament com una eina complementària de suport formal, organitzatiu i lingüístic.

TAULA DE CONTINGUTS

1. Introducció i justificació de l'anàlisi.....	5
2. Marc teòric i analític.....	8
2.1 El sionisme com a ideologia nacional moderna.....	8
2.1.1. El sionisme en el context dels nacionalismes europeus del segle XIX i inicis del XX.....	8
2.1.2. Fonaments ideològics: nació, poble i territori.....	9
2.1.3. Propaganda, mite fundacional i construcció del relat polític.....	11
2.1.4. Evolució històrica del discurs sionista.....	14
2.2 Nativisme i identitat: l'arrelament com a principi estructural.....	16
2.2.1. Definició teòrica del nativisme.....	16
2.2.2. Arrelament, retorn i continuïtat històrica.....	19
2.2.3. Nativisme ètnic, religió i nacional-democràtic.....	21
2.2.4. El territori com a element constitutiu de la identitat.....	24
2.3 Democràcia i nativisme: tensions internes del projecte sionista.....	25
2.3.2. Ciutadania formal i pertinença nacional.....	26
2.3.3. L'Estat jueu i democràtic: compatibilitat o paradoxa?.....	28
2.4. La construcció del subjecte normatiu: el “jueu ideal”.....	30
2.4.1. El “nou jueu” com a ideal polític modern.....	30
2.4.2. Identitat col·lectiva i homogeneïtzació simbòlica.....	32
2.5. Resultats de la recerca: paral·lelismes estructurals amb el feixisme i el nacionalsocialisme.....	33
2.5.1. Nativisme, poble i arrelament territorial.....	34
2.5.2. Relat fundacional, retorn/restauració i regeneració nacional.....	35
2.5.3. Subjecte ideal, homogeneïtzació i exclusió.....	37
2.5.4. Estat, identitat i democràcia: usos i límits.....	38
2.5.5. Propaganda, soft power i legitimació internacional.....	39
3. Conclusions.....	41
4. Bibliografia.....	45
5. Annexos:.....	52

1. Introducció i justificació de l'anàlisi

Sorgit en un moment marcat per l'expansió dels nacionalismes, la crisi d'emancipació liberal jueva, l'antisemitisme modern i la transformació dels estats liberals europeus a finals del segle XIX, el sionisme modern esdevé l'objecte d'anàlisi d'aquesta recerca. El punt de partida d'aquesta investigació és que aquesta ideologia nacionalista no pot ser entesa únicament com a resposta política a la persecució històrica del poble jueu, sinó també com a projecte ideològic que busca configurar una determinada concepció de nació, poble, territori, sobirania i pertinença col·lectiva.

La motivació principal d'aquest treball es fonamenta en la constatació que el sionisme no és únicament una ideologia vinculada a la formació històrica de l'Estat d'Israel, sinó que configura un projecte polític dotat de poder de canvi en l'ordre internacional contemporani. Aquest poder de canvi s'articula a través de la incidència central del sionisme en alguns dels conflictes diplomàtics i polítics contemporanis més rellevants com ara la qüestió palestina, les tensions amb l'Iran i el Líban, així com els debats sobre dret internacional que qüestionen el respecte del sionisme pels drets humans; la impunitat estatal i la legitimitat política mostren que l'anàlisi del sionisme continua tenint una importància acadèmica i política de primer ordre. Aquesta rellevància també es manifesta en la capacitat de determinats actors institucionals, diplomàtics i grups de pressió sionistes per intervenir en la producció de legitimitat internacional al voltant del projecte sionista i de l'Estat d'Israel amb eines de *soft power*. Per aquest motiu, aquesta recerca parteix de la necessitat d'estudiar aquest projecte polític críticament com a ideologia nacionalista que articula identitat, territori, sobirania alhora que produeix criteris de pertinença, jerarquies polítiques i formes d'exclusió simbòlica i institucional.

La pregunta, a partir de la qual s'articula aquesta investigació, és la següent: Com construeix el sionisme modern una identitat nacional basada en el retorn i l'arrelament territorial, i de quina manera aquesta construcció estableix criteris de pertinença, legitimitat i exclusió tant en l'àmbit intern com en la seva projecció internacional?

A partir d'aquesta qüestió, la hipòtesi central del treball és que el sionisme modern pot ser analitzat com un projecte nacionalista que, sense que això impliqui una assimilació conceptual ni una equivalència històrica amb el nacionalsocialisme alemany o el feixisme

italià, comparteix amb aquests nacionalismes radicals del segle XX determinades estructures ideològiques i discursives. Aquestes estructures es manifesten especialment en la centralitat del poble com a subjecte polític, en el relat de restauració nacional, en la vinculació entre identitat i territori, en la delimitació de criteris de pertinença, exclusió i jerarquització dins la comunitat nacional, així com en la producció de legitimitat política tant en l'àmbit intern com internacional.

L'objectiu general del treball és analitzar els principals mecanismes ideològics a través dels quals el sionisme modern construeix i legitima el seu projecte nacional. D'aquest objectiu general se'n deriven cinc objectius específics: contextualitzar el sionisme dins dels nacionalismes europeus moderns; analitzar el nativisme i la territorialització de la identitat com a eixos del projecte sionista; estudiar la tensió entre la democràcia liberal i la pertinença nacional; examinar la construcció del “nou jueu” com a subjecte normatiu; i, finalment, establir una comparació estructural amb el feixisme i el nacionalsocialisme, incorporant el cas palestí i els mecanismes de legitimació internacional com a espais de materialització i projecció política d'aquestes tensions.

Pel que fa a la metodologia, aquesta recerca es basa en una anàlisi conceptual, d'una revisió bibliogràfica i crítica i una comparació estructural; aquests mètodes són adequats donat que aquesta recerca busca analitzar aquests mecanismes ideològics. Es treballarà amb fonts primàries del pensament sionista, especialment Theodor Herzl, i amb bibliografia acadèmica sobre nacionalisme, sionisme, feixisme, nacionalsocialisme i colonialitat. Entre els autors principals s'inclouen Benedict Anderson, Ernest Gellner, Hannah Arendt, Roger Griffin, Robert Paxton, Zeev Sternhell, Gabriel Shimon, Gershon Shafir, Yoav Peled, David J. Penslar, Edward Said, Rashid Khalidi i Ilan Pappé. Pel que fa l'estructura del treball, aquesta respon als objectius esmentats anteriorment: primera, s'analitza el sionisme com a ideologia nacional moderna, situant-lo en el context dels nacionalismes europeus i examinant-ne els fonaments ideològics. Segonament, s'estudia el nativisme com a principi estructural del projecte sionista, especialment a través de la relació entre retorn, arrelament, territori i identitat. En tercer lloc, s'aborda la tensió entre democràcia liberal i pertinença nacional, així com la construcció del “jueu ideal” com a subjecte normatiu. Posteriorment, s'analitza el cas palestí com a espai de materialització política d'aquestes tensions. Finalment, el treball estableix una comparació estructural amb el feixisme i el nacionalsocialisme, incorporant

també la propaganda, el *soft power* i els mecanismes de legitimació internacional com a eixos d'anàlisi.

Finalment, cal precisar que la comparació plantejada en aquest treball té una funció estrictament analítica donat que no es tracta d'assimilar fenòmens històrics diferents, sinó d'utilitzar la comparació com una eina per delimitar semblances, diferències i límits interpretatius. Aquesta cautela metodològica és necessària per evitar lectures simplificadores i garantir que l'anàlisi del sionisme es mantingui dins d'un marc crític, però rigorós.

2. Marc teòric i analític

2.1 El sionisme com a ideologia nacional moderna

2.1.1. El sionisme en el context dels nacionalismes europeus del segle XIX i inicis del XX

El sionisme modern emergeix a la dècada de 1880 en un context marcat per la consolidació dels estats nació, la crisi del model liberal d'integració dels jueus a Europa i l'aparició de l'antisemitisme modern com a ideologia política organitzada. Tanmateix, no es consolida com a moviment polític internacional fins a la convocatòria del Primer Congrés Sionista de 1897, estretament vinculat a la figura de Theodor Herzl.

El segle XIX europeu es pot definir per l'articulació del nacionalisme com a principi organitzador de la vida política. Les revolucions liberals, la unificació de l'Estat Italià i de l'Estat Alemany, i la crisi progressiva dels imperis multinacionals són uns dels exemples de com la correspondència entre nació i estat esdevé la norma política dominant.¹ En aquest marc, la nació esdevé el fonament principal de legitimitat política donat que, per una banda, els estats reivindiquen la seva sobirania en nom de les nacions que pretenen representar mentre que, per l'altra banda, les nacions sense estat propi reivindiquen el seu dret a l'autodeterminació com a conseqüència lògica i inherent al sistema internacional emergent. Aquesta transformació pot entendre's a partir de les teories modernistes del nacionalisme. Per a Gellner, el nacionalisme és una ideologia pròpia de la modernitat, vinculada a la necessitat de produir cultures nacionals homogènies capaces de sostenir l'Estat modern. Anderson, per la seva banda, permet entendre la nació com una "comunitat imaginada", construïda mitjançant llenguatges, relats, institucions i formes de comunicació compartides. En aquest sentit, el sionisme pot ser interpretat com una resposta jueva a les lògiques polítiques i culturals del nacionalisme europeu modern (Anderson, 2006; Gellner, 1983). Aquests fets no serien possibles sense les noves formes de comunicació de massa, les qual peremetten la construcció d'una consciència col·lectiva simultània que resulta essencial per individus que mai s'han trobat físicament.² Les condicions de la modernitat europea van permetre que el sionisme emergís com una resposta específicament jueva a les lògiques polítiques del nacionalisme modern.

La premissa principal del sionisme és que els jueus no constitueixen únicament una comunitat religiosa o una minoria dispersa, sinó un poble amb identitat nacional pròpia. Des

---

¹ Gellner, E. (1983). *Nations and nationalism*. Blackwell.

² Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (Rev. ed.). Verso.

d'aquesta perspectiva, l'antisemitisme i la discriminació no podien ser resolts només mitjançant l'assimilació cultural o la protecció jurídica dels estats liberals, sinó a través de la construcció d'un estat propi capaç de garantir la sobirania política del poble jueu.³ Aquesta tesi pretén transformar una identitat religiosa i cultural en una de caràcter nacional i polític i que, per tant, adopta les categories i la lògica del nacionalisme europeu per a fonamentar-se en aquest nou ordre internacional. Tot i això, al llarg del segle XIX les comunitats jueves d'Europa occidental obtingueren, de forma progressiva, drets civils i polítics en el marc dels estats liberals amb l'expectativa que aquesta integració jurídica conduiria a la integració social i cultural plena. Tanmateix, aquesta expectativa topava amb la transformació d'un antisemitisme que cada cop era més resistent: la judeofòbia tradicional havia adquirit matisos ètnics i racials amb l'objectiu de presentar els jueus com membres d'una raça fonamentalment aliena als pobles europeus.⁴ En el cas de Herzl, l'experiència de l'antisemitisme polític a l'Europa central i occidental, especialment el clima antisemita de Viena i l'impacte del cas Dreyfus a França, va reforçar la idea que l'assimilació liberal no podia garantir plenament la seguretat ni la integració dels jueus europeus. Paral·lelament, els pogroms de l'Imperi Rus van impulsar altres corrents proto-sionistes i van reforçar la percepció que la qüestió jueva requeria una resposta política i territorial.

Si la promesa liberal d'integració hagués estat percebuda com a suficient i efectiva, el sionisme difícilment hauria formulat amb tanta força la necessitat d'un estat jueu propi. Precisament, per aquest motiu, el sionisme pot entendre's tant com una reacció defensiva davant del fracàs de l'emancipació liberal com una proposta positiva de refundació nacional. Així, el sionisme no neix del buit, sinó de la intersecció entre una experiència jueva específica de discriminació i exclusió i un marc europeu més ampli en què la nació, el territori i l'Estat s'havien convertit en les categories centrals de la política moderna.⁵

2.1.2. Fonaments ideològics: nació, poble i territori

Els pilars ideològics del sionisme modern s'articulen mitjançant tres categories fonamentals: nació, poble i territori. La seva articulació específica, i les tensions internes que genera, constitueixen el nucli del projecte sionista com a ideologia política. Aquests tres elements no

---

³ Herzl, T. (1988). *The Jewish state* (S. d'Avigdor, trad.). Dover Publications. (Original publicat el 1896)

⁴ Arendt, H. (1951). *The origins of totalitarianism*. Schocken Books.

⁵ Shimonì, G. (1995). *The Zionist ideology*. Brandeis University Press / University Press of New England.

operen de manera separada, sinó que formen una mateixa arquitectura ideològica: el poble jueu és redefinit com a nació moderna, el territori és convertit en condició de normalització política i la sobirania estatal apareix com la forma institucional necessària per garantir la continuïtat col·lectiva.

La primera articulació ideològica fonamental del sionisme és la redefinició del "poble jueu" com a nació en el sentit modern i polític del terme. En aquest sentit, Herzl formula la qüestió jueva com un problema polític i no simplement religiós o social. A *Der Judenstaat*, l'antisemitisme no apareix com una anomalia passatgera, sinó com un fenomen estructural derivat de la condició dels jueus com a minoria dispersa dins d'estats nacionals aliens. Per això, la solució no pot limitar-se a la integració individual, sinó que ha de prendre la forma d'una resposta col·lectiva i estatal (Herzl, 1896). Segons l'autor aquestes comunitats jueves construeixen un *volk* - poble - dotat d'una identitat pròpia que presenta divergències amb els pobles europeus, entre els quals viuen, i que, afegidament, té un caràcter tant religiós com nacional; l'ús d'aquest *volk* com a comunitat etnicocultural implica, inherentment, l'adopció de categories nacionalistes per articular la identitat jueva en termes polítics moderns. D'acord amb Andersson (2006), aquesta rearticulació és, en part, causada per la il·lustració jueva - la *Haskalà* - i de la secularització progressiva, les quals han permès la penetració de les formes culturals del nacionalisme europeu en les comunitats jueves i que, a més, aquestes comunitats havien adoptat les llengües i les categories intel·lectuals dels seus entorns nacionals. La segona operació ideològica fonamental és la construcció d'un procés de vinculació entre el poble jueu i un territori específic: la terra d'Israel o, com era denominada en el discurs sionista emprant el seu nom bíblic, Eretz Israel. Aquesta analogia es basa, fonamentalment, en la continuïtat històrica i religiosa d'un territori que, contemporàniament, era majoritàriament habitat per població àrab i que, tot i això, el sionisme transforma en dret i reclamació nacional. D'aquesta manera, el sionisme modifica la relació tradicional del judaisme amb la terra d'Israel, de tal forma que allò que en bona part de la tradició religiosa havia estat vinculat a una esperança messiànica i escatològica es transforma en una reivindicació política exercible en el temps present. És apreciable com la lògica territorial del projecte sionista entén aquesta terra com a fonament constitutiu de la nació que es vol construir. La tercera operació ideològica és la producció de la sobirania com a condició necessària per a la supervivència i la normalització del poble jueu. Herzl (1896) argumenta que l'antisemitisme és una conseqüència estructural de la condició del poble jueu com a

minoria sense estat propi, i no pas un fenomen conjuntural que pugui ser resolt per la tolerància liberal o la conversió. Conseqüentment, la solució havia de ser col·lectiva i política, i havia de materialitzar-se en forma d'un estat sobirà capaç de protegir els jueus com a membres d'una nació, no només com a individus amb drets civils dins d'estats aliens. La lògica de Herzl va en línia amb la lògica fonamental dels principis nacionalistes: cada poble té dret a un estat propi com a condició de la seva plena realització política

Els nacionalismes moderns treballen sobre materials ètnics, culturals i simbòlics preexistents de forma reelaborada i reinterpretada en clau moderna, i rarament inventen les tradicions del no-res⁶. El sionisme configura un exemple paradigmàtic: la nació jueva és construïda a partir de materials religiosos, lingüístics i culturals de la tradició jueva, però aquests elements són transformats en aquest procés de tal forma que, per exemple, l'hebreu, que era una llengua litúrgica i erudita, esdevé una llengua nacional viva o, afegidament, la terra d'Israel es converteix en l'objectiu polític immediat mentre que la memòria de la destrucció del Temple i l'exili són eixos fonamentals en el relat d'un dret nacional al retorn a la terra. A més, els nacionalismes mostren una tendència a seleccionar i estandarditzar cultures populars amb l'objectiu de fer-les funcionar com a cultures nacionals en el context de la modernitat industrial⁷. El sionisme, particularment el laborista, realitza aquest tipus d'operació via una cultura moderna, laica, arrelada al treball de la terra i alliberada del que els sionistes consideraven les deformacions de l'existència a la diàspora per tal de construir el subjecte col·lectiu que el nou estat pretén presentar.⁸

Per tant, es pot concloure que nació, poble i territori constitueixen el nucli ideològic del sionisme modern. La nació jueva és construïda políticament a partir d'elements religiosos, històrics i culturals preexistents; el territori és convertit en condició de realització nacional; i la sobirania estatal apareix com la forma necessària de protecció i normalització del poble jueu. Aquesta articulació permet entendre el sionisme com una ideologia nacional moderna i, al mateix temps, com un projecte territorial amb conseqüències polítiques concretes.

2.1.3. Propaganda, mite fundacional i construcció del relat polític

---

⁶ Smith, A. D. (1986). *The ethnic origins of nations*. Blackwell.

⁷ Gellner, E. (1983). *Nations and nationalism*. Blackwell.

⁸ Sternhell, Z. (1998). *The founding myths of Israel: Nationalism, socialism, and the making of the Jewish state* (D. Maisel, trad.). Princeton University Press.

Els relats construïts pels nacionalismes moderns permeten dotar la comunitat nacional d'un origen, una continuïtat històrica, una experiència compartida de greuge i una promesa de futur. En aquest sentit, el mite fundacional ha de ser entès com una narració política que ordena el passat i el posa al servei d'un projecte col·lectiu. La consolidació de qualsevol projecte nacional no depèn únicament de les condicions materials o estructurals que fan possible la mobilització col·lectiva, sinó també de la producció i la difusió d'un relat polític capaç d'articular una comunitat imaginada entorn de símbols, mites i narratives compartides. El sionisme, des dels seus inicis, ha invertit significativament en la producció d'un relat polític coherent, caracteritzat per l'ús de mites fundacionals potents i de mecanismes de difusió eficaços encarregats de permetre al sionisme mobilitzar el suport intern de les comunitats jueves i construir legitimitat en l'àmbit internacional.

El mite fundacional central del sionisme és el mite del retorn, una narrativa que presenta el projecte sionista com la restauració d'una connexió ancestral entre el poble jueu i la terra d'Israel. Aquest mite és potent perquè articula, per una banda, el projecte polític modern —la creació d'un estat jueu sobirà— i, per l'altra banda, una narrativa de profunditat temporal extraordinària, que li confereix una legitimitat que transcendeix el mer interès polític contemporani. D'aquesta forma, una part del relat sionista va tendir a representar Palestina com un espai disponible per a la reconstrucció nacional jueva, minimitzant la presència política i nacional de la població àrab palestina que ja habitava el territori. Aquesta operació discursiva és rellevant perquè permetia presentar el projecte sionista no com una empresa de substitució o subordinació d'una població existent, sinó com una obra de retorn, regeneració i modernització.⁹ Segons Sternhell (1998), la variant dominant en la construcció i consolidació del moviment i de l'Estat fou el sionisme laborista, corrent que combinava nacionalisme jueu, socialisme i productivisme agrari. Aquest corrent no es limitava a defensar la creació d'un estat jueu, sinó que aspirava a construir una nova societat jueva a Palestina mitjançant el treball de la terra, la col·lectivitat dels kibbutzs i la figura del pioner o *halutz*.

En aquest sentit, el sionisme laborista elaborà un mite fundacional propi al voltant del *halutz*, de la col·lectivitat agrícola i de la “conquesta del treball” com a forma de regeneració moral i nacional. Aquesta narrativa no es limitava a descriure el passat o el present, sinó que

---

⁹ Peled, Y. (1992). Ethnic democracy and the legal construction of citizenship: Arab citizens of the Jewish state. *American Political Science Review*, 86(2), 432–443.

prescrivía un nou model de jueu: treballador, fort, arrelat a la terra i col·lectivista. Al mateix temps, legitimava el projecte de colonització agrícola de Palestina presentant-lo no com una empresa colonial, sinó com una necessitat nacional i una obra de regeneració moral. D'aquesta manera, el mite del retorn es vinculava amb una determinada concepció del subjecte nacional jueu i amb una pràctica territorial concreta. Seguint Anderson (2006), la difusió d'aquest relat pot entendre's en relació amb les formes modernes de comunicació i amb el paper del "capitalisme d'impremta" en la construcció de comunitats imaginades. En el cas sionista, la premsa en hebreu i en ídix, la difusió de l'hebreu i els congressos sionistes que van operar com a espais de deliberació política, però també com a escenaris simbòlics de representació d'una comunitat nacional jueva en procés de construcció. La dimensió propagandística del moviment també es manifesta en la creació d'una infraestructura comunicativa pròpia; el diari *Die Welt*, fundat per Herzl el 1897, va funcionar com un instrument de difusió del programa sionista i de coordinació ideològica entre comunitats jueves disperses.

Tanmateix, cal subratllar que la producció del relat sionista va ser un relat heterogeni caracteritzat per diversos conflictes interns. El moviment sionista, des dels seus inicis, es troba travessat per tensions entre diversos corrents ideològics - el sionisme laborista, revisionista, religiós, cultural - que partien d'interpretacions divergents sobre la relació amb la religió, el model de societat desitjat, la relació amb la diàspora i amb el paper de la violència política, en la creació de l'estat d'Israel (Shimoni, 1995), el que demostra que la pluralitat ideològica d'aquest moviment és important dins una anàlisi rigorosa. Finalment, des de molt aviat, el moviment va comprendre la necessitat de construir legitimitat internacional per al seu projecte, i es va invertir en la producció de discursos dirigits a potències europees i als Estats Units per a presentar el projecte sionista com a potència civilitzadora i modernitzadora d'una terra endarrerida, anant en coherència amb els discursos imperialistes i colonials de l'època, fets que seran examinats amb més detall en apartats posteriors.

Així, la propaganda i el mite fundacional esdevenen instruments centrals en la seva consolidació com a moviment nacional. A través del relat del retorn, de la figura del pioner, de la revitalització lingüística i de la difusió internacional del seu programa, el sionisme va construir una comunitat política imaginada capaç de presentar-se com a subjecte legítim de sobirania.

2.1.4. Evolució històrica del discurs sionista

Al llarg de la seva existència, el sionisme modern no ha estat estàtic en el seu discurs i, consegüentment, aquest ha experimentat transformacions significatives que busquen respondre a les circumstàncies polítiques, socials i internacionals de cada moment. Es poden identificar quatre períodes discursius:

1) El primer període, que s'inicia amb els orígens del sionisme modern a finals del segle XIX i s'estén fins a la dècada de 1930, es caracteritza per la construcció del moviment sionista i per la competència entre diverses visions del projecte nacional jueu. En primer lloc, el sionisme polític, representat per Theodor Herzl, situava al centre de la seva proposta la diplomàcia i la negociació amb les potències europees per obtenir reconeixement internacional per al projecte sionista. En segon lloc, el sionisme cultural, associat a Asher Ginzberg —conegut pel seu nom hebreu Ahad Ha'am—, prioritzava la renovació cultural, espiritual i lingüística del poble jueu per sobre de la creació immediata d'un estat. Al mateix temps, el sionisme laborista, amb figures com David Ben-Gurion, articulà una síntesi entre socialisme i nacionalisme mitjançant el projecte de construcció d'una societat de treballadors hebreus a Palestina (Sternhell, 1998). En últim lloc, el sionisme revisionista de Vladimir Ze'ev Jabotinsky defensà una lectura més nacionalista, militaritzada i territorialment maximalista del projecte sionista. A diferència del sionisme laborista, posava més èmfasi en la força, la seguretat i la reivindicació del dret jueu sobre la totalitat d'*Eretz Israel*, motiu pel qual esdevé especialment rellevant per comprendre l'evolució posterior del discurs sionista cap a posicions més territorials i annexionistes (Shimoni, 1995). Aquestes variants coexistien amb tensions considerables, però compartien la premissa fonamental que la qüestió jueva requeria una solució nacional i territorial. En aquest primer període també cal destacar la Declaració Balfour de 1917, mitjançant la qual el govern britànic expressà el seu suport a l'establiment d'una "llar nacional per al poble jueu" a Palestina, així com l'establiment posterior del Mandat Britànic de Palestina. Aquests fets van proporcionar al moviment sionista un marc de reconeixement internacional parcial i van transformar progressivament el projecte sionista en una qüestió diplomàtica de primer ordre.¹⁰

---

¹⁰ Balfour, A. J. (1917, November 2). *The Balfour Declaration* [Letter to Lord Rothschild]. British Government.

2) El segon període, que s'inicià als anys trenta i culmina amb la fundació de l'estat d'Israel, es troba clarament marcat per un context internacional de caràcter convuls i dinàmic, principalment per l'ascens de l'Alemanya nazi i la implantació de legislació antisemita a diversos estats europeus que portarien, en aquells territoris ocupats per les forces alemanyes, a l'Holocaust. La coneguda com ‘solució final’ va reforçar de manera decisiva l'argument polític i moral segons el qual el poble jueu necessitava un refugi segur i una sobirania pròpia, especialment davant l'evidència que l'antisemitisme europeu podia culminar en una forma extrema de violència estatal i genocida.¹¹ Aquesta conjuntura va permetre al moviment sionista obtenir el suport internacional que resultaria clau i que, més endavant, es materialitzaria amb la Resolució 181 de les Nacions Unides de 1947, la qual va emfatitzar en la necessitat de repartir el Mandat Britànic de Palestina en dos estats, un àrab i un jueu (Resolució 181 de les Nacions Unides de 1947).

3) El tercer període, iniciat amb la fundació de l'Estat d'Israel el 1948 i prolongat fins a la Guerra dels Sis Dies de 1967, es caracteritza per la construcció institucional de l'Estat i per la consolidació del sionisme laborista com a discurs hegemònic. Per tant, és en aquest període que l'estat construeix les seves institucions, defineix els símbols nacionals i estatals, elabora les polítiques migratòries i d'integració dels nous immigrants jueus i gestiona la relació amb la minoria àrab palestina que havia romàs dins les fronteres del nou estat jueu. Acadèmics com Peled (1992) han analitzat com en aquest període es configura l'estructura de la ‘democràcia ètnica’ en la que els ciutadans àrabs-palestins disposen de drets civils i polítics, però la seva ciutadania queda estructuralment limitada pel caràcter jueu de l'Estat, que reserva la plena pertinença nacional al poble jueu que té una posició institucionalitzada dominant. A més, un element central d'aquesta etapa fou la Llei del Retorn de 1950, que institucionalitza jurídicament la idea del retorn jueu, o *aliyà*, que permet a qualsevol jueu del món accedir a la ciutadania israeliana, convertint la pertinença nacional jueva en un criteri privilegiat d'accés a la ciutadania¹².

4) Finalment, el quart període, que va de 1967 fins a l'actualitat, es caracteritza per la transformació del discurs sionista en resposta a les noves realitats polítiques. En aquest context s'inicia l'ocupació dels territoris palestins de Cisjordània i Gaza, a més del territori

---

¹¹ Khalidi, R. (2020). *The hundred years' war on Palestine: A history of settler colonialism and resistance, 1917–2017*. Metropolitan Books.

¹² Knesset. (1950). *Law of Return, 5710–1950. Sefer Ha-Chukkim*, 51, 159.

sirià dels Alts del Golan, i es defineix per l'ascens del sionisme religiós com a força política dominant en les polítiques d'assentament, la crisi del sionisme laborista com a projecte hegemònic i l'emergència de visions polítiques de caràcter explícitament annexionistes.¹³ En aquest context, el discurs sionista inicia un procés de fragmentació i diversificació. D'una banda, persisteixen visions liberals que reivindiquen la compatibilitat entre sionisme i democràcia; de l'altra, guanyen força visions religioses, nacionalistes i annexionistes que prioritzen la sobirania jueva sobre el territori per damunt de l'universalisme democràtic. Aquests fets són rellevants perquè les tensions ideològiques, entre democràcia i pertinença nacional i la inclusió forma o l'exclusió estructural, s'evidencia en el discurs polític israelià contemporani. Aquesta evolució s'intensifica amb l'ascens del Likud al poder el 1977 - que suposà la fi de l'hegemonia del sionisme laborista i reforçà una lectura més nacionalista i territorial del projecte sionista, vinculada al sionisme revisionista i favorable a l'expansió dels assentaments als territoris ocupats - la consolidació del moviment d'assentaments i, més recentment, amb la Llei de l'Estat-Nació de 2018, que estableix el caràcter jueu de l'Estat com a principi constitucional central. AÑADIR TABLA DE TIPOS DE SIONISMO

Aquesta evolució històrica mostra que el sionisme no constitueix una ideologia fixa ni homogènia, sinó un camp discursiu en constant transformació. Tanmateix, malgrat les seves mutacions internes, manté una continuïtat estructural al voltant de tres eixos fonamentals: la definició del poble jueu com a subjecte nacional, la centralitat del territori com a espai de realització política i la sobirania estatal com a resposta a la vulnerabilitat històrica de la diàspora. Aquesta continuïtat permet enllaçar l'anàlisi del sionisme com a ideologia nacional moderna amb el següent apartat, dedicat al nativisme i a la manera com el retorn, l'arrelament i la pertinença territorial esdevenen principis estructurals del projecte sionista.

2.2 Nativisme i identitat: l'arrelament com a principi estructural

2.2.1. Definició teòrica del nativisme

---

¹³ Yiftachel, O. (2006). *Ethnocracy: Land and identity politics in Israel/Palestine*. University of Pennsylvania Press.

El nativisme, com a categoria analítica de la teoria política i dels estudis sobre nacionalisme, designa una lògica ideològica que estableix una distinció entre els membres del grup considerat autòcton o legítimament arrelat en un territori i aquells que són percebuts com a externs, posteriors o aliens a la comunitat política. La lògica nativista general sosté que els drets, els interessos i la legitimitat del grup considerat ‘natiu’ han de tenir prioritat sobre aquells grups considerats com a forans. En conseqüència, aquesta formulació permet instaurar un principi d’ordenació política i social que estableix jerarquies de pertinença dins d’un territori determinat.¹⁴

El nativisme no equival simplement a l’autoctonia, que pot designar una relació històrica, cultural o simbòlica amb un territori, però apareix quan aquesta associació esdevé un criteri de jerarquia política entre qui és part de la comunitat nacional i qui és considerat extern o menys legítim. L’autoctonia pot designar una relació històrica, cultural o simbòlica amb un territori; el nativisme, en canvi, apareix quan aquesta relació es converteix en un criteri de jerarquia política entre qui pertany plenament a la comunitat nacional i qui és considerat extern, secundari o menys legítim. En la teoria política contemporània, el nativisme ha estat especialment estudiat en relació amb la immigració, el populisme d’extrema dreta i les polítiques d’exclusió nacional. Per exemple, Cas Mudde (2007) defineix el nativisme com una ideologia que defensa que els estats haurien de ser habitats exclusivament pel grup natiu, mentre que les persones, cultures o idees alienes són percebudes com una amenaça dirigida a l’homogeneïtat de l’estat nació. Tot i que aquesta definició resulta útil per analitzar el nativisme antiimmigratori contemporani, però és insuficient per als objectius d’aquest treball, ja que no capta completament les formes de nativisme vinculades als nacionalismes de retorn, als projectes de colonització d’assentament o a les ideologies que fonamenten la legitimitat política en una continuïtat històrica amb un territori. Per als propòsits d’aquesta recerca resulta més adient analitzar una concepció més àmplia del nativisme propera a les aportacions de Yiftachel (2006) sobre territori, identitat i etnocràcia; aquestes són adequades per estudiar el sionisme pel fet que la seva pretensió territorial no es fonamenta en la presència contemporània al territori, sinó en una narrativa de continuïtat històrica, retorn i arrelament ancestral. Com a resultat, el retorn jueu és presentat com a restauració de dret històric, mentre que la presència palestina tendeix a ser situada en una posició política problemàtica. Aquesta

---

¹⁴ Brubaker, R. (1996). *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge University Press.

aproximació permet analitzar ideologies que fonamenten la legitimitat política en una pertinença originària —real, imaginada o construïda discursivament— a un poble i a un territori.

Per a la teoria nacionalista, el nativisme s'entén com una intensificació de la lògica nacionalista original. Els nacionalismes tendeixen a construir la identitat col·lectiva a partir de mites d'origen i d'un relat unificador construït a partir de memòries compartides i del concepte de continuïtat històrica.¹⁵ El sionisme s'aproxima a la lògica dels nacionalismes de base ètnica o a la dels projectes de colonització d'assentament, que fan de la precedència històrica, genealògica o territorial en un criteri indispensable per la pertinença tot i que també incorpora elements de legitimació democràtica, especialment en la formulació de la seva reivindicació en termes de dret internacional a l'autodeterminació. Des d'aquesta perspectiva, el nativisme articula diverses dimensions: la primera és ètnica, quan la pertinença al grup natiu es defineix a partir de l'ascendència o de la continuïtat genealògica; la segona dimensió és religiosa, quan la legitimitat territorial es fonamenta en una tradició sagrada o en una promesa divina; la tercera dimensió és cultural, quan l'arrelament s'associa a una llengua, una memòria o una forma de vida específica i, per acabar, una dimensió nacional democràtica, quan s'expressa mitjançant el llenguatge modern de la sobirania popular i de l'autodeterminació. Totes aquestes no són excloents i, sobretot en el cas sionista, es combinen de forma que fan possible presentar una mateixa reivindicació com a ètnica, religiosa, històrica i democràtica alhora. Afegidament, la producció de l'alteritat política constitueix un element central del nativisme, ja que tota fonamentació en l'arrelament originari necessita, de la mateixa forma, una delimitació sobre qui pertany plenament i qui queda fora d'aquesta plena pertinença. En el cas sionista, aquesta lògica es manifesta especialment en la relació amb la població palestina, car el retorn jueu és presentat com la restauració d'un dret històric sobre un territori que ja era habitat per una altra comunitat.¹⁶ Resulta essencial reconèixer aquesta producció d'alteritat com a fonamental per a la construcció nativista d'identitat i de jerarquies, exclusions i formes de subordinació.

Finalment, Yiftachel (2006) proposa el concepte d'«etnocràcia» per tal de comprendre com la lògica nativista pot institucionalitzar-se en estructures estatals; aquest concepte designa un

---

¹⁵ Smith, A. D. (1986). *The ethnic origins of nations*. Blackwell.

¹⁶ Yiftachel, O. (2006). *Ethnocracy: Land and identity politics in Israel/Palestine*. University of Pennsylvania Press.

règim que combina procediments democràtics formals amb una organització del poder orientada a privilegiar el grup ètnic dominant. En el cas israelià, aquest concepte permet analitzar com la lògica del retorn, de l'arrelament i la prioritat nacional jueva pot materialitzar-se en una distribució desigual del territori, de la ciutadania i dels drets, fets que seran rellevants en l'anàlisi dedicada a la tensió entre democràcia i nativisme.

2.2.2. Arrelament, retorn i continuïtat històrica

L'articulació entre arrelament, retorn i continuïtat històrica constitueix un dels elements més característics i ideològicament potents del nativisme sionista. Generalment, altres formes de nativisme reivindiquen la legitimitat d'una ocupació present i continuada del territori, però en el cas del nativisme sionista, aquest reivindica el retorn a una terra associada a l'origen històric i religiós del poble jueu, marcada per la destrucció del Segon Temple, l'exili i l'experiència de la diàspora (Herzl, 1896), i és aquesta especificitat que crea una distinció d'altres nativismes moderns i que, alhora, planteja qüestions analítiques complexes. En aquest sentit, el retorn no és només una categoria migratòria, sinó una categoria de legitimitat política: permet presentar la immigració jueva a Palestina no com l'arribada d'un grup extern, sinó com la restauració d'una pertinença històrica prèvia.

La primera de les qüestions és la naturalesa de la "continuïtat" reivindicada pel sionisme. Segons el discurs sionista, des del període bíblic fins al present, els jueus hagueren mantingut la memòria de la terra mitjançant la pregària, la litúrgia i la pràctica religiosa, presentant d'aquesta forma la connexió entre el poble jueu i la terra d'Israel com a ininterrompuda. La base d'aquesta representació és parcialment empírica donat que la litúrgia jueva conté nombroses referències a la terra d'Israel i Jerusalem, però aquest fet comportà la transformació d'una connexió simbòlica i religiosa en una connexió política i nacional que legitimaria un dret modern de retorn territorial. Penslar (1991) analitza com els primers ideòlegs sionistes van transformar els elements de la tradició religiosa en arguments polítics moderns que poguessin ser compresos i acceptats en els termes del dret internacional i del sistema de nacions de l'època.

Anthony Smith (1986), en la seva teoria dels orígens ètnics del nacionalisme, identifica la construcció de la identitat col·lectiva a partir de "mites fundacionals" articulats en narratives d'origen, glòria, decadència i renovació. En aquest cas, el mite fundacional sionista adopta la

forma d'una narrativa de construcció originària al territori d'Israel, conegut com el període bíblic; seguida d'una destrucció i d'un exili, la conquesta romana del segle I de l'era comuna; d'una preservació de la identitat a través de la diàspora, en els dos mil anys de dispersió; i d'una restauració final en forma d'estat modern. Aquesta narrativa resulta extraordinàriament potent donat que combina elements religiosos, com la promesa divina de la terra, amb elements polítics moderns, ja sigui el dret a l'autodeterminació a la sobirania nacional, en una premissa que atorga al projecte sionista una legitimitat tant sagrada com secular (Shimoni, 1995). L'*aliyà*, literalment "ascensió", representa aquesta idea del retorn i és nuclear en el vocabulari polític sionista. Aquest terme no presenta la immigració jueva a Palestina com una colonització, sinó com un retorn a un origen o com la restauració d'una pertinença natural que ha estat violentament interrompuda, portant amb sí conseqüències ideològiques importants. En primer lloc, aquesta semàntica del retorn naturalitza la reivindicació territorial donat que, en aquest cas, el retorn jueu i la seva presència no és equiparable a la d'uns forasters que s'instal·len en un territori aliè, sinó a la d'una comunitat que recupera allò que li pertany per dret natural i històric. En segon lloc, construeix la immigració a Palestina com un acte de justícia reparadora donat que, si les comunitats jueves van ser expulsades injustament, el retorn configura la reparació d'una injustícia. Finalment, aquesta lògica converteix la presència àrab al territori en una que, per molt antiga que sigui en termes contemporanis, és ideològicament secundària en relació amb el dret de retorn jueu.¹⁷

Per tant, la relació entre el sionisme i el territori no pot ser entesa únicament en termes simbòlics o discursius, sinó que s'ha d'apreciar la dimensió material, jurídica i institucional. Aquesta dimensió es manifesta en polítiques d'adquisició de terres, colonització agrícola i construcció d'institucions preestatals a Palestina des de finals del segle XIX¹⁸. En aquest procés, organismes com el Fons Nacional Jueu, creat el 1901, van tenir un paper central en la compra i administració de terres destinades a l'assentament jueu, sovint sota criteris d'ús nacional jueu amb l'objectiu de crear una base territorial per al futur estat. D'aquesta manera, "arrelar-se" significa transformar la terra, treballar-la, crear institucions i una presència física que converteix aquest "relat del retorn" en una realitat material irreversible. Segons l'anàlisi de Gershon Shafir (1989), el sionisme laborista va desenvolupar, entre 1882 i

---

¹⁷ Said, E. W. (1979). *The question of Palestine*. Times Books.

¹⁸ Kimmerling, B. (1983). *Zionism and territory: The socio-territorial dimensions of Zionist politics*. University of California Press.

1914, un model de colonització d'assentament que buscava explícitament la substitució del treball àrab pel treball hebreu com a estratègia de construcció d'una economia nacional jueva independent. Aquesta estratègia, coneguda com la “conquesta del treball” no es limitava a l'àmbit econòmic, sinó que era una expressió directa de la lògica nativista del sionisme, que requeria la presència jueva al territori i la creació d'una estructura econòmica i social jueva autosuficient que possibilités la constitució d'un cos nacional cohesionat. Per tant, aquest arrelament és simultàniament territorial, econòmic, cultural i polític en el sentit que busca crear, des de zero, totes les condicions materials i simbòliques d'una nació moderna.

En el moment que el projecte sionista va començar a desplegar-se i els primers immigrants sionistes van arribar a Palestina en les darreres dècades del segle XIX, el territori ja estava habitat majoritàriament per població àrab musulmana i cristiana, juntament amb una minoria jueva local present sobretot en ciutats com Jerusalem, Hebron, Tiberíades i Safed¹⁹. Aquesta realitat demogràfica qüestionava la representació de Palestina com una “terra buida” o simplement disponible per a la reconstrucció nacional jueva, i convertia la relació entre retorn jueu i presència palestina en una tensió central del projecte sionista. Per aquest motiu, la resposta del discurs sionista va adoptar diverses formes com la invisibilització de la presència àrab, la representació dels àrabs palestins com nòmades o agricultors sense arrelament real al territori, o l'argumentació que la presència àrab contemporània era quantitativament i culturalment inferior al dret de retorn jueu basat en una connexió de mil·lenis. Aquestes estratègies discursives busquen jerarquitzar les formes d'arrelament al territori per establir la prioritat de la reivindicació sionista per sobre de la presència àrab (Khalidi, 2020).

2.2.3. Nativisme ètnic, religiós i nacional-democràtic

Com s'ha assenyalat en el subapartat anterior, el nativisme sionista presenta dimensions ètniques, religioses i nacional democràtiques que coexisteixen en tensió permanent i que donen lloc a formes diverses d'articular la identitat col·lectiva i els criteris de pertinença al cos nacional. Aquestes dimensions no han d'entendre's com a corrents separats o excloents, sinó com a registres ideològics que sovint se superposen; el mateix discurs sionista pot

---

¹⁹ Les xifres exactes varien segons les fonts i els criteris territorials utilitzats. PalQuest assenjala que a inicis de la Primera Guerra Mundial hi havia aproximadament 60.000 jueus a Palestina, enfront de més de 700.000 musulmans i cristians otomans. També indica que el 1852 hi havia uns 13.000 jueus palestins, aproximadament el 4% de la població.

apel·lar simultàniament a la pertinença genealògica, a la memòria religiosa i al dret modern a l'autodeterminació.

Primerament, la dimensió ètnica del nativisme sionista es manifesta explícitament de tal forma que la “juïtat”, la pertinença al poble jueu, és definida jurídicament i institucionalment en l'estat israelià. La Llei del Retorn de 1950 i, especialment, les esmenes de 1970, van institucionalitzar jurídicament una definició de la pertinença jueva que combina criteris religiosos, genealògics i nacionals. Les esmenes de 1970 van definir com a jueu qui havia nascut de mare jueva o s'havia convertit al judaisme, sempre que no pertanyés a una altra religió, ampliant-se el dret al retorn als fills, nets i cònjuges de jueus²⁰. Consegüentment, aquesta definició reproduïx la lògica del nativisme ètnic, en termes moderns, a l'establir una distinció fonamental entre aquells pertanyents constitutivament al poble, sigui per ascendència o per conversió, i aquells que resten exclosos. Tot i això, la inclusió de la conversió com a via d'accés a la “juïtat” introdueix una distinció entre aquest nativisme ètnic i aquells de caire biologicistes, com el nazisme, que definien la pertinença al grup en termes estrictament hereditaris.

Segonament, la dimensió religiosa del nativisme sionista és analíticament complexa com que, en bona mesura, el sionisme modern neix com a moviment de caràcter secular que reinterpreta elements religiosos de la tradició jueva, com Sió, Jerusalem, la terra d'Israel o el retorn, en clau nacional, territorial i institucional, subordinant-los als objectius del projecte nacional modern;²¹ de la mateixa forma, el sionisme laborista que va dominar el moviment durant dècades era explícitament laic i, en molts casos, obertament anticlerical. Tanmateix, la reivindicació territorial sobre la terra d'Israel no pot prescindir de la dimensió religiosa donat que, en primer lloc, la Bíblia hebrea és qui estableix la connexió entre el poble jueu i la terra promesa, a més, la litúrgia religiosa ha preservat la memòria d'aquesta connexió arreu de la diàspora, i és la tradició religiosa la proveïdora del vocabulari simbòlic esmentat anteriorment (Shimoni, 1995). El sionisme religiós pròpiament dit —representat des de principis del segle XX per moviments com el Mizrahi i, des de les dècades de 1960 i 1970, pel Gush Emunim— construeix sobre aquesta base una visió explícitament teològica del projecte nacional, en la

---

²⁰ Peled, Y. (1992). *Ethnic democracy and the legal construction of citizenship: Arab citizens of the Jewish state*. *American Political Science Review*, 86(2), 432–443.

²¹ Penslar, D. J. (1991). *Zionism and technocracy: The engineering of Jewish settlement in Palestine, 1870–1918*. Indiana University Press.

qual la colonització de la terra d'Israel és alhora un acte polític i un acte religiós de redempció, una preparació per a la vinguda del Messies. Aques corrent adquireix una dimensió nativista metafísica que, al transcendir de categories polítiques, aconsegueix transformar la connexió entre el poble jueu i el poble d'Israel en un mandat diví que tendeix a situar-se per sobre de les consideracions polítiques o humanitàries. Aquesta versió religiosa del nativisme sionista s'ha incorporat en el context israelià contemporani, especialment pel que fa a les polítiques d'assentament als territoris ocupats de Cisjordània, on s'ha proporcionat una justificació teològica per a una pràctica de colonització considerada contrària al dret internacional per una part majoritària de la comunitat internacional (Khalidi, 2020).

Tercerament, la dimensió nacional democràtica permet al sionisme presentar-se com a moviment d'alliberació nacional plenament compatible amb els valors liberals moderns, i n'és la dominant en la representació internacional del sionisme des del seu sorgiment. Aquesta articula una reivindicació en termes universalistes de tal forma que presenta el sionisme com l'expressió del dret universal a l'autodeterminació i a un estat propi en el context de la història jueva. Aquesta forma de nativisme és eficaç en la utilització de llenguatge polític liberal, com drets, sobirania o autodeterminació, per justificar reivindicacions que impliquen prioritat d'un grup a un altre²². Resulta potent pel fet que apel·la a principis que el sistema internacional ha acceptat com a vàlids, però que aplica de manera selectiva basat en el fet que aquest dret no és reconegut de la mateixa forma al poble palestí.²³ La tensió apareix quan aquest llenguatge universalista de l'autodeterminació és aplicat de manera asimètrica: el dret del poble jueu a constituir-se en subjecte sobirà és reconegut com a legítim, mentre que la reivindicació nacional palestina queda subordinada, diferida o presentada com una amenaça a la realització del projecte sionista.

La coexistència d'aquestes dimensions crea tensions internes no resoltes i que es manifesten agudament en els debats polítics israelians contemporanis. La qüestió sobre qui és jueu, i per tant potencialment ciutadà israelià, és l'eix d'un conflicte permanent entre les autoritats religioses i les instàncies civils de l'estat que han tendit a adoptar definicions més àmplies. Doncs, si la juïtat és principalment una identitat religiosa, els criteris de pertinença haurien de

---

²² Brubaker, R. (1996). *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge University Press.

²³ Said, E. W. (1979). *The question of Palestine*. Times Books.

ser religiosos, però si és principalment una identitat nacional, aquests criteris haurien de ser més amplis i menys confessionals.

2.2.4. El territori com a element constitutiu de la identitat

En el projecte sionista, el territori representa un element constitutiu de la identitat nacional que es vol construir i, alhora, una condició necessària per a la regeneració moral i política del poble jueu. Aquesta analogia entre espai i identitat diferencia el nativisme sionista d'altres formes de nacionalisme que han construït la identitat col·lectiva sobre bases lingüístiques, culturals o ètniques, sense que el territori ocupi un lloc central en la definició d'identitat.

La centralitat del territori en el discurs sionista es manifesta en múltiples registres simultanis. Identitàriament, la terra d'Israel és presentada com el lloc on la identitat jueva pot desplegar-se en la seva plenitud, on el jueu deixa de ser una minoria depenent i perseguida per convertir-se en membre d'una majoria que posseeix i treballa la seva pròpia terra. Contràriament, a la diàspora, la vida jueva és presentada com una existència inherentment incompleta i vulnerable, exposava a l'antisemitisme i a la privació de la realització nacional plena Herzl (1896) és explícit que el problema jueu no és pas individual i només pot ser resolt mitjançant una solució territorial i estatal donat que, sense estat propi, les comunitats jueves estaran sempre a mercè de les voluntats dels pobles entre els quals viuen, tots dotats de territori propi. Simbòlicament, la relació entre el sionisme i el territori es manifesta en la producció d'una cultura nacional hebrea profundament arrelada al paisatge físic de la terra d'Israel: la literatura, la poesia, la música i les arts visuals del sionisme laborista s'impregnen d'imatges de la terra, del treball agrícola i de la conversió simbòlica d'una terra considerada erma en un espai productiu. D'acord amb Said (1979), aquesta cultura del paisatge aconsegueix la naturalització de la presència jueva al territori com a expressió de la connexió orgànica entre el poble i la seva terra. Paral·lelament, aquesta cultura contribuï a naturalitzar la presència jueva al territori com a expressió orgànica de la connexió entre poble i terra, mentre que la presència àrab tendia a ser marginalitzada o representada com a signe d'endarreriment. Aquesta lògica territorial del sionisme s'institucionalitza en l'estat israelià, a través d'un règim de propietat de la terra i d'usos del sòl que privilegia estructuralment els ciutadans jueus per sobre l'alteritat. A més, la combinació de la Llei de Propietat dels Absents de 1950, que va permetre la confiscació de les propietats dels palestins desplaçats o

expulsats durant la guerra de 1948, el sistema de custòdia de les terres estatals gestionat per l'Agència Jueva i els Fons Nacional Jueu, que reserven la terra per a ús exclusiu de la comunitat jueva, i les polítiques de planificació urbana i territorial que limiten el creixement de les comunitats àrabs i faciliten l'expansió d'assentaments jueus, constitueixen un sistema de "judaïtzació de l'espai". En aquest sistema, l'etnicitat és la condició d'accés als drets territorials, i la "no-juïtat" la condició d'exclusió d'aquests drets. (Yifachel, 2006)

En conclusió, la terra no és simplement el suport físic de la nació: és la condició de la seva existència i de la seva identitat. En conseqüència, la política territorial constitueix una dimensió constitutiva de la política nacional que expressa i reproduïx la jerarquia de pertinença, i d'exclusió, que el projecte sionista ha construït des dels seus fonaments ideològics. Aquesta jerarquització territorial anticipa la tensió que s'analitzarà en l'apartat següent: la dificultat de conciliar una democràcia formalment liberal amb un projecte nacional que distribueix territori, drets i pertinença segons criteris nacionals i ètnics.

2.3 Democràcia i nativisme: tensions internes del projecte sionista

La igualtat formal dels individus davant la llei, en la universalitat dels drets civils i polítics i en la idea que la sobirania emana del conjunt de la ciutadania constitueixen els fonaments de la democràcia liberal. Des d'aquesta perspectiva, l'Estat hauria d'actuar com a garant dels drets de tots els ciutadans en condicions d'igualtat, independentment de la seva ètnia, religió o cultura; conseqüentment, l'Estat no ha de dotar una comunitat particular de privilegis per sobre de les altres, sinó com a marc jurídic comú per a individus lliures i iguals²⁴.

Ara bé, aquesta neutralitat no representa pas una realitat empírica, sinó un ideal normatiu donar que cap estat modern dota la llengua, la memòria històrica, els símbols o la cultura majoritària que estructuren les seves institucions de neutralitat. Car, la relació entre democràcia liberal i identitat nacional conté una tensió interna en quant a la presentació de l'Estat democràtic com l'Estat de tots els ciutadans però que, alhora, es troba vinculat a una tradició nacional pròpia.²⁵ Aquesta tensió es fa especialment visible quan l'Estat es defineix com l'Estat d'una comunitat nacional específica en el que es jerarquitzava judicial i

---

²⁴ Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. MIT Press.

²⁵ Brubaker, R. (1996). *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge University Press.

institucionalment aquells que formen part del grup nacional i aquells que, tot i ser ciutadans, no són reconeguts com a membres plens de la nació. En el cas del sionisme, aquesta tensió s'intensifica perquè el caràcter jueu de l'Estat incideix en la definició de la pertinença nacional, en el dret al retorn, en l'accés al territori i en la distribució de determinats recursos públics. Malgrat que Israel no és un estat nacionalment homogeni, ja que compta amb una minoria àrab palestina significativa que forma part de la ciutadania israeliana, però que no participa en igualtat plena de la identitat nacional jueva que estructura l'Estat. A més, després de 1967, l'ocupació i el control dels territoris palestins intensifiquen la contradicció entre la retòrica democràtica i les pràctiques de dominació territorial (Peled, 1992).

La teoria política liberal ha intentat respondre a la tensió entre democràcia i identitat nacional mitjançant models de ciutadania igualitària i, en alguns casos, a través del reconeixement de drets col·lectius. Els drets col·lectius de les minories nacionals poden ser compatibles amb els principis liberals quan funcionen com a mecanismes de protecció davant la majoria, i no com a instruments de dominació sobre altres grups. Tanmateix, aplicada al cas israelià, aquesta solució troba un límit estructural: el projecte sionista no consisteix únicament en la protecció d'una minoria nacional, sinó en la construcció d'una majoria nacional jueva en un territori prèviament habitat per una altra comunitat nacional.²⁶ Per aquest motiu, la tensió entre democràcia liberal i nativisme sionista no pot ser analitzada només amb les eines del liberalisme multicultural, sinó que requereix incorporar també la dimensió territorial i colonial del projecte sionista. Aquesta tensió serà central en els subapartats següents, especialment en l'anàlisi de la ciutadania formal, la pertinença nacional i les formes d'inclusió jurídica i exclusió estructural.

2.3.2. Ciutadania formal i pertinença nacional

El sistema israelià de ciutadania il·lustra clarament la tensió entre democràcia i nativisme degut a que, particularment, combina el reconeixement de drets civils i polítics formals mitjançant la definició jueva de pertinença nacional. Els ciutadans de israelians, incloent-hi els ciutadans àrabs-palestins, disposen de dret a vot, la representació parlamentària, la llibertat d'expressió, l'accés als tribunals i determinades garanties jurídiques. Tot i això, la

---

²⁶ Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford University Press.

definició estatal de pertinença plena a la comunitat estatal s'articula al voltant del poble jueu generant, d'aquesta forma, una distinció entre ciutadania formal .

La clau del cas israelià erradica en la coexistència entre inclusió formal i desigualtat nacional, no pas en l'absència absoluta de drets civils i polítics per als ciutadans àraboisraelians. Yoav Peled (1992) conceptualitza aquesta situació mitjançant la noció de "democràcia ètnica", el que es tradueix en un règim que combina, per una banda, procediments democràtics i drets civils formals amb l'hegemonia institucional d'un grup nacional o ètnic dominant. En aquest context, els ciutadans àrabs-palestins tenen accés a la participació electoral i a l'accés a determinats mecanismes institucionals, alhora que romanen subordinats al subjecte nacional jueu que estructura l'Estat. Aquesta jerarquització es manifesta, primerament, en la distinció entre ciutadania i nacionalitat. En el cas israelià, la segona pot ser formalment compartida per jueus i no jueus, però la pertinença nacional continua sent classificada mitjançant categories ètniques o religioses divergents, com ara jueu, àrab drus. Aquesta separació demostra que l'Estat no es concep una comunitat cívica comuna de ciutadans, sinó com l'expressió institucional d'un grup nacional específic; d'aquesta forma, aquesta distinció ha estat reforçada tant en el registre estatal, que diferencia entre ciutadania i nacionalitat, com en la jurisprudència del Tribunal Suprem israelià, que ha rebutjat el reconeixement d'una nacionalitat israeliana comuna separada de la nacionalitat jueva. En aquest sentit, un ciutadà àrab-palestí pot formar part jurídicament de l'Estat, però no del subjecte nacional jueu que l'Estat reconeix com a titular principal de l'autodeterminació nacional²⁷. Segonament, existeix una tensió entre la legislació sobre residència i reunificació formal. La Llei de Ciutadania i Entrada a Israel, aprovada inicialment al 2003 i prorrogada posteriorment, restringeix la possibilitat que ciutadans israelians casats amb residents palestins de Cisjordània o Gaza puguin obtenir per als seus cònjuges la residència o ciutadania israeliana. Tot i que de caràcter temporal, la Knesset ha prorrogat repetidament i al març del 2024 es decidí que es revisaria de forma anual, pel que, consegüentment, aquest mecanisme resulta rellevant, principalment, per famílies palestines i mostra que la desigualtat també opera en l'àmbit de la vida familiar, la residència i la possibilitat de construir una comunitat política en condicions d'igualtat. Tercerament, aquesta jerarquia es manifesta en l'accés al territori i a l'habitatge; la coneguda com Llei del Comité d'Admissions, vinculada a l'Ordenança de Societats Cooperatives, permet la utilització de

²⁷ Israel Democracy Institute. (2014). *Is "Israeli" a nationality?* Israel Democracy Institute.

comitès d'admissió, per part de determinades comunitats residencials, per seleccionar nous residents segons criteris com la "compatibilitat social" o l'adequació al caràcter social i cultural de la comunitat. L'esmena número 12 de 2023 va ampliar l'abast d'aquests comitès reforçant la seva capacitat d'incidir en la composició social i nacional de diverses comunitats²⁸, fet que diverses organitzacions de drets civils, com Adalah i ACRI, han interpretat aquesta legislació com un mecanisme que pot facilitar l'exclusió residencial de ciutadans àrabs-palestins²⁹.

Brubaker (1996) analitza aquells casos en què l'Estat es presenta com l'expressió institucional d'una comunitat nacional concreta. El cas israelià presenta una especificitat important, i és que aquesta jerarquia no només opera respecte d'una minoria interna, sinó també en relació amb una població palestina desplaçada i amb territoris ocupats on la qüestió de la ciutadania, la sobirania i els drets roman profundament conflictiva. Això ens mostra que la ciutadania formal no garanteix inherentment una pertinença nacional plena, i que el problema no és només si els ciutadans no jueus disposen de drets formal, sinó fins a quin punt poden participar en igualtat de condicions en la definició nacional, territorial i simbòlica de l'Estat.

2.3.3. L'Estat jueu i democràtic: compatibilitat o paradoxa?

La fórmula de l'Estat "jueu i democràtic" constitueix una de les expressions més clares de la tensió entre democràcia liberal i nativisme en el cas israelià. La Declaració d'Independència de 1948 ja contenia aquesta doble aspiració ja que, d'una banda, proclamava la creació d'un Estat jueu obert a la immigració jueva i vinculat a la realització del projecte sionista mentre que, de l'altra banda, prometia la igualtat de drets socials i polítics a tots els seus habitants, sense distinció de religió, raça o sexe. Aquesta formulació situa, des del moment fundacional de l'Estat, dues fonts de legitimitat que no sempre operen en la mateixa direcció: la judaïtat de l'Estat, entesa com la seva vinculació específica amb el poble jueu, i el seu caràcter democràtic, basat en la igualtat formal dels ciutadans i la universalitat dels drets³⁰.

---

²⁸ Knesset. (2023). *Cooperative Societies Ordinance (Amendment No. 12)*, 2023.

²⁹ Adalah. (2023, July 25). *Knesset approves expansion of Admission Committees Law*. Adalah: The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel.

³⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs. (1948). *Declaration of establishment of State of Israel*.

Analíticament, el problema es basa en examinar què passa quan el caràcter jueu de l'Estat es tradueix en les jerarquies esmentades anteriorment, per tant, és una paradoxa que l'Estat reconegui drets individuals als ciutadans no jueus però, al mateix temps, reserva la plena identificació nacional, simbòlica i territorial al poble jueu. Per això, la qüestió no és només constitucional, sinó també ideològica car afecta la manera com el projecte sionista defineix qui forma part plenament del subjecte nacional i qui queda incorporat només com a ciutadà formal. En el marc del desenvolupament constitucional israelià, la Llei Bàsica: Dignitat Humana i Llibertat de 1992 protegeix drets fonamentals com la dignitat, la llibertat, la propietat, la privacitat i la llibertat de moviment, però ho fa dins d'una clàusula que vincula aquests drets amb els valors d'Israel com a Estat jueu i democràtic³¹. Aquesta llei, per tant, no separa completament el marc liberal de drets de la identitat nacional jueva de l'Estat, sinó que intenta articular ambdues dimensions dins del mateix llenguatge constitucional. Tanmateix, aquesta articulació no elimina la tensió entre igualtat ciutadana i prioritat nacional jueva, sinó que la manté com un problema estructural de l'ordenament polític israelià (Peled, 1992). A més, la Llei Bàsica: Israel com a Estat-Nació del Poble Jueu de 2018 va intensificar aquest debat donat que va reforçar jurídicament la centralitat del caràcter jueu de l'Estat. Aquesta llei estableix que la terra d'Israel és la pàtria històrica del poble jueu, que l'Estat d'Israel és l'Estat-nació del poble jueu i que el dret a exercir l'autodeterminació nacional dins l'Estat correspon exclusivament al poble jueu. Afegidament, consolida l'hebreu com a llengua de l'Estat, mentre que atorga a l'àrab un estatus especial i afirma que el desenvolupament de l'assentament jueu constitueix un valor nacional³². Per als seus defensors, la llei formalitza jurídicament el caràcter fundacional d'Israel com a Estat nacional del poble jueu; per als seus crítics, en canvi, institucionalitza una jerarquia entre ciutadans jueus i no jueus, en la mesura que no incorpora una clàusula equivalent d'igualtat ciutadana ni reconeix la pertinença nacional de la població àrab-palestina dins l'Estat³³.

Aquesta dimensió jurídica es va fer visible en el cas *Hasson v. Knesset* de 2021, en què el Tribunal Suprem israelià va rebutjar invalidar la Llei de l'Estat-Nació, ja que el tribunal va sostenir que aquesta llei havia de ser interpretada conjuntament amb la resta de Lleis Bàsiques i amb els principis generals del sistema jurídic israelià. Així, la decisió no va

---

³¹ Knesset. (1992). *Basic Law: Human Dignity and Liberty*.

³² Knesset. (2018). *Basic Law: Israel as the Nation-State of the Jewish People*.

³³ Harel, A. (2021). Basic Law: Israel as the nation state of the Jewish people. *Nationalities Papers*, 49(2), 262–269.

eliminar la tensió entre la prioritat nacional jueva i el principi d'igualtat, sinó que la va situar en el terreny de la interpretació constitucional³⁴. Aquesta mateixa problemàtica s'ha mantingut viva en el debat sobre la reforma judicial iniciada el 2023, especialment arran de la sentència del Tribunal Suprem de gener de 2024 sobre la revisió de decisions del govern, ministres o administració quan siguin considerades extremadament irraonables, el que va mostrar la persistència del conflicte entre majoria parlamentària, control judicial i protecció dels drets fonamentals³⁵.

En conclusió, la fórmula “jueu i democràtic” sintetitza una tensió estructural entre dues formes de legitimitat: una legitimitat nacional, basada en la prioritat del poble jueu com a subjecte col·lectiu de l'Estat, i una legitimitat democràtica, basada en la igualtat formal de tots els ciutadans davant la llei. El concepte d'etnocràcia de Yiftachel (2006) permet entendre aquesta coexistència entre procediments democràtics i una estructura institucional que privilegia el grup nacional dominant. Tot i que la tensió entre Estat nacional i democràcia liberal no és exclusiva d'Israel, el cas israelià presenta una especificitat pròpia: aquesta tensió està vinculada a un projecte sionista de construcció nacional, transformació demogràfica i territorialització de la identitat jueva. Per això, la fórmula “jueu i democràtic” no remet només a un debat constitucional, sinó a una tensió més profunda entre universalitat democràtica, nativisme i pertinença nacional.

2.4. La construcció del subjecte normatiu: el “jueu ideal”

2.4.1. El “nou jueu” com a ideal polític modern

La construcció del nou jueu és un dels elements més característics del sionisme modern, unn ideals que designe una identitat cultural i un model polític del subjecte: fort, productiu, arrelat a la terra, disciplinat col·lectivament i capaç de defensar la comunitat nacional. El “nou jueu” apareix, així, com la negació del jueu de la diàspora, sovint representat en el discurs sionista clàssic com a vulnerable, dependent, desarrelat i mancat de sobirania política.

---

³⁴ Supreme Court of Israel. (2024). *Movement for Quality Government in Israel v. Knesset*.

³⁵ Israel Democracy Institute. (2024). *The Supreme Court ruling on canceling the reasonableness standard*. Israel Democracy Institute.

Aquesta oposició compleix la funció de presentar el retorn a la terra d'Israel, a part de com una solució territorial al problema jueu, com una transformació moral, física i política del poble jueu. En aquest sentit, els sionisme aspira a crear un estat, a produir un nou tipus de subjecte nacional capaç d'habitar-lo, treballar-lo i defensar-lo. La figura del *Muskeljude* de Max Nordau i la del *halutz* del sionisme laborista expressen dues versions d'aquest mateix ideal: d'una banda, el jueu fort i regenerat físicament; de l'altra, el pioner agrícola que treballa la terra, viu en col·lectivitat i subordina l'interès individual al projecte nacional (Sternhell, 1998). Conseqüentment, el "nou jueu" no és una figura secundària, sinó un instrument ideològic de construcció nacional. Serveix per mobilitzar la immigració jueva, legitimar el treball agrícola i presentar la colonització de Palestina com una obra de regeneració col·lectiva. Al mateix temps, aquest model estableix una norma de pertinença: el bon subjecte nacional és aquell que retorna, treballa, defensa i participa activament en la construcció del projecte sionista. Tot i això, producció d'un subjecte normatiu implica necessàriament la definició de qui queda fora de la norma. En el cas sionista, el model del "nou jueu" estableix una jerarquia interna dins del mateix món jueu, car no totes les formes d'identitat jueva encaixen igualment en l'ideal nacional dominant. Això permet entendre que el sionisme no només delimita una frontera entre jueus i no jueus, sinó també entre formes considerades més o menys legítimes de ser jueu.

La primera figura de contrast és el jueu de la diàspora que no assumeix el model del retorn i de la regeneració nacional. El jueu assimilat, el jueu ortodox que prioritza la llei religiosa per sobre del projecte nacional laic o el jueu que prefereix la permanència en la diàspora apareixen sovint com a figures incompletes o pendents de transformació. Aquesta representació no implica necessàriament una exclusió formal, però sí una jerarquitització simbòlica: la vida diaspòrica és presentada com a inferior respecte de la vida nacional arrelada a la terra³⁶. En segon lloc, els jueus procedents dels països àrabs, del màgreb i d'altres regions no europees, coneguts com *mizrahim*, no encaixen en el model dominant construït, principalment, des d'una cultura política ashkenazita, laica i laborista. Per aquest motiu, l'arribada massiva d'aquestes comunitats jueves després de 1948 revelà una jerarquia interna dins la societat israeliana, per la qual aquests grups van ser sovint presentats com a comunitats que havien de ser modernitzades, hebraïtzades i integrades dins d'un model

---

³⁶ Sternhell, Z. (1998). *The founding myths of Israel: Nationalism, socialism, and the making of the Jewish state*. Princeton University Press.

cultural definit prèviament per les elits asquenazites³⁷. La tercera figura, especialment visible en la societat iraeliana actual, és la dels sectors jueus ultraortodoxos. El món ultraortodox no ha prioritzat el treball, l'arrelament de la terra i, principalment, la disposició a defensar militarment l'estat; en canvi, les seves prioritats es basen en l'estudi religiós a les *yeshivot* i ha quedat al marge del servei militar obligatori. Aquesta situació genera una gran tensió dins de la societat israeliana degut a que el servei militar, a part de com una obligació estatal, configura un criteri simbòlic de pertinença estatal. Al juny del 2024, el Tribunal Suprem Israelità exigí a l'Estat plicar la legislació de reclutament als estudiants ultraortodoxos de *yeshivà* en absència d'un marc legal que en justifiqués l'exempció general, mostra que el model del ciutadà-soldat continua sent central en la definició contemporània de la responsabilitat nacional³⁸.

Així, el "nou jueu" no és només una figura històrica del sionisme fundacional, sinó també un criteri encara conflictiu de pertinença, obligació i legitimitat dins de l'Estat d'Israel contemporani.

2.4.2. Identitat col·lectiva i homogeneïtzació simbòlica

La construcció del subjecte normatiu busca un procés d'homogeneïtzació simbòlica per la que el sionisme no només busca reunir jueus dispersos geogràficament, sinó transformar comunitats diverses en una identitat nacional comuna. Aquesta operació es fa mitjançant mecanismes culturals i institucionals com la llengua, l'educació, el servei militar i els símbols estatals.

La revitalització de l'hebreu com a llengua nacional moderna és un dels instruments principals d'aquesta homogeneïtzació, ja que permet construir un espai comunicatiu compartit entre jueus procedents de contextos lingüístics molt diferents i funciona com a llengua de l'Estat, de l'escola, de l'exèrcit i de l'administració. Des d'una perspectiva nacionalista, aquesta operació és coherent amb el que s'identifica com la construcció d'una cultura nacional estandarditzada que, tanmateix, també comporta la marginació d'altres llengües jueves, com l'ídix, el judeoàrab o el ladí, associades a la vida diaspòrica o a comunitats percebudes com a menys centrals en el relat nacional dominant (Gellner, 1983).

---

³⁷ Shohat, E. (1988). Sephardim in Israel: Zionism from the standpoint of its Jewish victims. *Social Text*, 19/20, 1–35.

³⁸ Supreme Court of Israel. (2024). *Movement for Quality Government in Israel v. Minister of Defense*.

Aquesta dimensió lingüística ha adquirit també expressió jurídica contemporània. La Llei Bàsica: Israel com a Estat-Nació del Poble Jueu de 2018 consolida l'hebreu com a llengua de l'Estat i atorga a l'àrab un estatus especial. Aquesta formulació mostra que la llengua no és només un instrument cultural, sinó també un criteri de jerarquització simbòlica dins de l'Estat: mentre l'hebreu és presentat com la llengua nacional plena, l'àrab queda situat en una posició secundària dins de l'ordenament constitucional. Finalment, el sistema educatiu i el servei militar compleixen una funció similar. Per una banda, l'educació transmet el relat nacional sionista com a marc hegemònic de memòria i identitat, mentre que l'exèrcit actua com un espai de socialització nacional i de producció del ciutadà ideal.³⁹

D'aquesta forma, el militarisme ocupa un lloc central en la cultura política israeliana, en la mesura que el soldat apareix com a hereu del pioner: un subjecte disposat al sacrifici, a la disciplina i a la defensa del col·lectiu nacional. Així, l'homogeneïtzació simbòlica no és només cultural, sinó també institucional i política.

2.5. Resultats de la recerca: paral·lelismes estructurals amb el feixisme i el nacionalsocialisme

La comparació entre el sionisme modern, el feixisme italià i el nacionalsocialisme alemany exigeix una cautela metodològica fonamental: no es busca establir una equivalència moral, històrica o política entre fenòmens diferents, sinó d'identificar paral·lelismes estructurals en la manera com construeixen poble, territori, relat fundacional, subjecte nacional i legitimitat política. Per començar, s'ha d'aclarir que el nazisme configura un projecte racial i exterminador que culmina en el genocidi dels jueus europeus; el feixisme italià és un règim dictatorial, imperialista i violent que elimina la democràcia liberal i el sionisme, en canvi, dona lloc a un Estat amb institucions democràtiques formals, però travessat per jerarquies nacionals, territorials i ciutadanes. La comparació, per tant, no opera en el pla de la identitat entre règims, sinó en el pla de les estructures ideològiques compartides pels nacionalismes radicals moderns.

Aquesta comparació és útil perquè permet veure que el sionisme no pot ser entès únicament com una resposta defensiva a l'antisemitisme europeu, sinó també com un projecte

---

³⁹ Kimmerling, B. (2001). *The invention and decline of Israeliness: State, society, and the military*. University of California Press.

nacionalista modern que construeix una determinada concepció de poble, territori, sobirania i pertinença. En aquest sentit, el treball segueix una lògica d'anàlisi estructural: no pregunta si el sionisme "és" feixisme o nazisme, sinó quins mecanismes discursius comparteix parcialment amb aquests moviments i on es troben els límits de la comparació. Els eixos principals seran cinc: nativisme i arrelament territorial; relat fundacional i regeneració nacional; subjecte ideal i homogeneïtzació; Estat, identitat i democràcia; i propaganda, soft power i legitimació internacional.

2.5.1. Nativisme, poble i arrelament territorial

El primer dels paral·lelismes es troba en la centralitat del poble com a subjecte polític. En els tres casos, el poble no és concebut simplement com la suma d'individus que comparteixen una ciutadania, sinó com una comunitat orgànica dotada d'una identitat històrica, cultural i territorial pròpia. Pel contrari, la tradició liberal fonamenta la legitimitat política en els drets individuals i en la igualtat formal davant la llei i, a més, s'apropa a una lògica nacionalista en què el poble és entès com una realitat col·lectiva anterior i superior als individus (Smith, 1986).

En el feixisme italià, aquest poble és la nació italiana concebuda com a hereva de Roma i destinada a recuperar una posició de grandesa mentre que, en el nacionalsocialisme, el poble és definit en termes racials com a *Volksgemeinschaft*, una comunitat nacional-biològica que exclou radicalment els elements considerats aliens, degenerats o enemics. Similarment, el sionisme, el poble jueu és concebut com una comunitat nacional dispersa que ha de recuperar la seva normalitat política a través del retorn a la terra d'Israel. És apreciable com, en tots tres casos, la legitimitat política es construeix a partir de la relació entre un poble i un territori considerat propi, encara que la naturalesa d'aquesta relació sigui profundament diferent en cada cas. En quant a la vinculació entre poble i territori, aquesta adopta formes diverses segons el corrent ideològic. En el cas del feixisme italià, aquest articula una reivindicació imperial i mediterrània vinculada al mite de Roma i al projecte d'expansió colonial, al mateix temps que el nazisme formula el *Lebensraum* com a espai vital necessari per al desenvolupament racial del poble alemany, amb conseqüències exterminadores cap a les poblacions de l'Est europeu. El sionisme, per la seva part, pretén transformar una connexió religiosa, històrica i simbòlica amb la terra d'Israel en una reivindicació nacional moderna. La diferència és fonamental: el *Lebensraum* nazi és un programa d'expansió racial i genocida

sense equivalent en el sionisme. Tanmateix, en el pla estructural, els tres casos naturalitzen una relació privilegiada entre poble i territori que tendeix a situar en una posició subordinada les poblacions que ja habiten, disputen o no encaixen en aquell espai. En el cas sionista, aquesta lògica es veu amb especial claredat en el sionisme revisionista de Vladimir Jabotinsky. En el seu text “The Iron Wall” de 1923, Jabotinsky sostenia que el projecte sionista no podia esperar l’acceptació voluntària de la població àrab palestina i que només podria consolidar-se darrere d’una força política i militar suficientment sòlida perquè la resistència àrab acabés acceptant els fets consumats. Aquesta idea no converteix automàticament el revisionisme sionista en feixisme, però sí mostra una proximitat estructural amb formes de nacionalisme que conceben la força, la disciplina i la imposició territorial com a condicions de realització nacional (Jabotinsky, 1923; Shimoni, 1995).

Aquesta proximitat es reforça si es considera la relació històrica del revisionisme amb determinats imaginaris feixistes europeus. Per exemple, la milícia juvenil Betar i l’acadèmia naval de Civitavecchia, vinculada al context de la Itàlia feixista, mostren que una part del sionisme revisionista va incorporar elements d’estètica política, disciplina paramilitar i cultura de la força propis del clima nacionalista radical dels anys trenta. Ara bé, aquesta connexió ha de ser formulada amb prudència: no implica identitat total entre revisionisme i feixisme, sinó interaccions històriques i afinitats parcials en un context europeu marcat per l’ascens dels nacionalismes autoritaris (Penslar, 2007).

2.5.2. Relat fundacional, retorn/restauració i regeneració nacional

El relat fundacional constitueix el segon eix de comparació on la idea de palenginesia, és a dir, la promesa del renaixement nacional després d’una etapa de decadència, humiliació o descomposició s’identifica com a nucli mític del feixisme. Aquesta estructura narrativa permet establir una comparació cautelar entre el feixisme italià, el nazisme i el sionisme, car que tots tres mobilitzen una idea de crisi que, necessàriament, serà resolta segons una promesa de restauració, tot i que es materialitza amb continguts i conseqüències radicalment divergents⁴⁰.

En el feixisme italià, la grandesa romana i la denuncia de la decadència de la Itàlia liberal formulen l’eix central del relat i presenta el feixisme com el moviment capaç de restaurar la

---

⁴⁰ Griffin, R. (1991). *The nature of fascism*. Routledge.

força nacional. En aquest sentit, la “victòria mutilada” posterior a la Primera Guerra Mundial funciona com a mite de greuge: Itàlia hauria estat humiliada malgrat el seu sacrifici bèl·lic. En el nazisme, el relat és més radical i destructiu, i es fonamenta la derrota de 1918 és presentada com una traïció interna mitjançant la *Dolchstoßlegende*, atribuïda als jueus, marxistes i liberals. Aquesta narrativa converteix la humiliació nacional en un programa de purificació racial i eliminació de l’enemic interior (Arendt, 1951). El sionisme adopta una estructura diferent en quant al relat fundacional, però resulta funcionalment comparable car que s’alimenta de l’origen històric i religiós a la terra d’Israel, de la destrucció i l’exili, de la preservació de la identitat a través de la diàspora i la restauració final en forma d’estat modern, pel que la noció de retorn no és només una categoria migratòria, sinó una categoria de regeneració nacional. Així, el poble jueu no és presentat únicament com una comunitat perseguida, sinó com una nació que ha de recuperar sobirania, territori i normalitat política. Aquesta estructura combina elements religiosos com Sió, Jerusalem, la terra promesa i el retorn amb categories modernes com autodeterminació, sobirania i Estat nacional (Smith, 1986).

Per tant, el paral·lelisme estructural radica en la forma narrativa que segueix la següent cronologia: glòria originària, caiguda o exili, humiliació i promesa de restauració. Tot i això, el “modus operandi canvia segons la ideologia, de tal forma que el nazisme converteix aquesta narrativa en un programa racial exterminador, el feixisme italià en una religió política de l’Estat i de l’imperi, i el sionisme en un projecte de retorn nacional i construcció estatal. Comparar aquestes estructures no significa igualar-ne les conseqüències, sinó mostrar com els nacionalismes radicals utilitzen el relat de regeneració per mobilitzar adhesió, justificar sacrificis i presentar el projecte nacional com una necessitat històrica. Els rituals de memòria també operatitzen aquesta estructura: primerament, el feixisme italià ritualitza la Marxa sobre Roma i el mite de Roma; el nazisme converteix Nuremberg i la memòria dels “màrtirs” del moviment en espais de sacralització política; Israel articula un calendari nacional centrat en el *Yom HaShoah*, el *Yom HaZikaron* i el *Yom HaAtzmaut*, que vincula persecució, sacrifici militar i independència estatal. En el cas israelià, la memòria de l’Holocaust ocupa un lloc legítim i central, però també pot funcionar políticament com a argument de blindatge davant de determinades crítiques a les polítiques estatals, especialment quan tota crítica al sionisme o a Israel és identificada automàticament amb antisemitisme (Khalidi, 2020).

2.5.3. Subjecte ideal, homogeneïtzació i exclusió

El tercer eix és la construcció d'un subjecte ideal. El feixisme italià busca produir l'“home nou” feixista: disciplinat, viril, obedient, nacionalment mobilitzat i disposat al sacrifici, mentre que el nazisme construeix l'ideal de l'home ari, definit en termes racials, físics i polítics, i el sionisme elabora la figura del “nou jueu”: fort, productiu, arrelat a la terra, allunyat de la passivitat atribuïda al jueu de la diàspora i capaç de defensar-se militarment (Presner, 2007). El contingut no és exacte ni idèntics entre els tres relats, però la funció política és la mateixa en els tres casos: construir un estat o conquerir el poder al mateix temps que es transforma els individus per tal d'aconseguir una adaptació homogènia al projecte col·lectiu. La nació regenerada és encarnada en el subjecte ideal i funciona com a criteri de valor, pertinença i legitimitat de forma que, qui s'aproxima al model ocupa una posició central però, contràriament, qui se n'allunya queda marcat com a desviació, debilitat, obstacle o amenaça.

Aquesta lògica genera processos d'homogeneïtzació: el feixisme italià utilitza l'escola, la joventut feixista, l'exèrcit, els rituals i la propaganda per formar ciutadans subordinats al projecte nacional. El nazisme, per la seva banda, porta aquesta homogeneïtzació a l'extrem totalitari i racial, convertint l'educació, la cultura, la ciència i la vida privada en instruments de reproducció de la comunitat racial. El sionisme actua en un marc polític diferent, però també desplega mecanismes d'unificació cultural: la revitalització de l'hebreu, el sistema educatiu, l'exèrcit i la cultura del pioner o del soldat com a models de ciutadania plena. Aquesta homogeneïtzació permet construir una identitat nacional comuna, però també jerarquitzava formes alternatives d'identitat jueva, com la vida diaspòrica, les cultures mizrahim o els sectors ultraortodoxos⁴¹ El mecanisme compartit és la producció d'una norma identitària i, per tant, d'una alteritat. En el feixisme italià, l'alteritat recau sobre els antinacionals, els socialistes, els comunistes, els liberals dissidents i, posteriorment, sobre les minories racialitzades en el context de les lleis racials de 1938. En el nazisme, l'alteritat és radicalment biologicista: jueus, rom, persones discapacitades, homosexuals i altres grups són construïts com a enemics existencials de la comunitat nacional. En el sionisme, l'alteritat opera en dos nivells: internament, sobre formes de judeïtat que no encaixen en el model del “nou jueu”;

---

⁴¹ Shohat, E. (1988). Sephardim in Israel: Zionism from the standpoint of its Jewish victims. *Social Text*, 19/20, 1–35.

externament, sobre la població palestina que habita el territori reivindicat pel projecte sionista.

La diferència central es troba en el grau i la naturalesa de l'exclusió, mentre que en el nazisme l'exclusió és racial, biologicista i exterminadora, en el feixisme italià, l'exclusió s'expressa en repressió política, colonialisme imperial i discriminació racial tardana. En el sionisme, l'exclusió funciona sobretot a través de jerarquies de pertinença, ciutadania, territori i reconeixement, especialment respecte de la població palestina, tot i això, aquest fet no anul·la la gravetat de la desposseïció palestina, però exigeix distingir entre formes d'exclusió diferents: genocidi racial en el cas nazi, dictadura imperial en el cas feixista i etnocràcia territorial en el cas israelià-sionista (Yiftachel, 2006).

2.5.4. Estat, identitat i democràcia: usos i límits

La relació entre Estat, identitat i democràcia és similar en els tres casos: en el feixisme italià, l'Estat és concebut com l'encarnació de la nació.i, per tant, segueix la fórmula mussoliniana “tot dins de l'Estat, res fora de l'Estat, res contra l'Estat”, expressant així la subordinació de l'individu al projecte nacional. L'Estat no representa pas un instrument neutral al servei dels ciutadans, sinó la forma superior de la nació. Simultàniament, en el nazisme, aquesta subordinació arriba a l'extrem totalitari: Estat, partit i Führer esdevenen instruments de la comunitat racial, i cap esfera de la vida social queda plenament fora del projecte ideològic del règim⁴².

El sionisme, en canvi, presenta una diferència institucional decisiva: Israel no rebutja formalment la democràcia liberal ja que l'Estat israelià celebra eleccions multipartidistes, disposa d'un poder judicial actiu i reconeix formalment drets civils i polítics als ciutadans. Per això, una equivalència directa amb el feixisme o el nazisme seria metodològicament errònia. Tanmateix, el paral·lelisme estructural apareix en la tensió entre democràcia formal i prioritat nacional, quan l'Estat es defineix com a Estat del poble jueu i no simplement com a Estat de tots els seus ciutadans, la igualtat liberal queda tensionada per una jerarquia de pertinença nacional. Aquesta tensió s'ha fet més explícita amb la Llei Bàsica: Israel com a Estat-Nació del Poble Jueu de 2018 (Knesset, 2018), que estableix que el dret a l'autodeterminació nacional dins l'Estat d'Israel és exclusiu del poble jueu. Aquesta llei no

---

⁴² Gentile, E. (2005). *The sacralization of politics in fascist Italy*. Harvard University Press.

converteix Israel en un règim feixista, però sí reforça una estructura etnonacional que prioritza un subjecte col·lectiu per sobre d'una ciutadania universal plenament simètrica. En aquest punt, el concepte d'etnocràcia de Yiftachel resulta útil: permet entendre com poden coexistir institucions democràtiques formals amb una estructura estatal que privilegia un grup nacional dominant (Yiftachel, 2006). Així, el contrast és clar, mentres que el feixisme i el nazisme resolen la tensió entre nació i democràcia eliminant la democràcia liberal, l sionisme israelià, en canvi, la gestiona mitjançant una combinació de democràcia formal, ciutadania desigual i jerarquia nacional. Aquesta diferència és essencial. Però no impedeix identificar un problema compartit: la subordinació parcial de la universalitat liberal a una concepció orgànica, prioritària i nacionalment definida del poble.

La comparació, doncs, no permet afirmar que Israel sigui un Estat feixista o nazi. Permet afirmar una altra cosa més precisa: que determinats mecanismes ideològics del sionisme, especialment la centralitat del poble, l'arrelament territorial, la prioritat nacional i la jerarquització de la pertinença, comparteixen estructures pròpies dels nacionalismes radicals europeus del segle XX, encara que es materialitzin en un règim polític diferent.

2.5.5. Propaganda, soft power i legitimació internacional

El cinquè eix es centra en la producció de legitimitat, per la qual els nacionalismes radicals no només necessiten territori, institucions i mobilització interna, també necessiten construir una imatge legítima davant la seva pròpia població i davant l'exterior. El feixisme italià desplega aquestes funcions mitjançant rituals, arquitectura monumental, cinema estatal, uniformes i culte al Duce; el nazisme, mitjançant la propaganda dirigida per Goebbels converteix la política en espectacle de masses i busca projectar una imatge d'ordre, modernitat i força nacional. La política no és només govern, sinó també representació, emoció i imatge (Gentile, 2005).

El cas paradigmàtic d'aquesta legitimació internacional és Berlín 1936. Els Jocs Olímpics van permetre al règim nazi presentar-se com una Alemanya moderna, eficient i pacífica, ocultant temporalment la persecució antisemita i la naturalesa autoritària del règim. L'exemple és important no perquè pugui ser traslladat mecànicament a altres casos, sinó perquè mostra com un gran esdeveniment cultural o esportiu pot funcionar com a plataforma de reputació exterior d'un Estat sotmès a crítiques internacionals (Large, 2007). En el

sionisme, la recerca de legitimitat internacional és present des dels orígens. Herzl va entendre que el projecte sionista necessitava suport diplomàtic de les grans potències, i la Declaració Balfour de 1917 va ser el primer gran èxit d'aquesta estratègia. En el context contemporani, Israel ha desplegat formes diverses de *soft power*: diplomàcia cultural, cooperació tecnològica, turisme religiós, narrativa de la “Start-Up Nation”, xarxes de suport de la diàspora i *hasbara*, entesa com a política de comunicació exterior destinada a defensar la imatge internacional de l'Estat (Khalidi, 2020). L'exemple d'Eurovisió mostra la continuïtat contemporània d'aquesta dimensió. La participació d'Israel al festival permet projectar una imatge d'Estat modern, creatiu, plural i integrat en l'espai cultural europeu, encara que la seva política als territoris palestins generi crítiques internacionals. La celebració d'Eurovisió 2019 a Tel Aviv ja va provocar campanyes de boicot vinculades al moviment BDS, però la controvèrsia es va intensificar el 2024, quan la participació israeliana a Malmö va generar protestes relacionades amb la guerra a Gaza, i va continuar en el debat sobre la participació israeliana en Eurovisió 2026; en aquests tres anys l'estat sionista ha aconseguit tres podis consecutius en el vot del públic, mostra de legitimitat. Aquest cas no és equivalent als Jocs de Berlín de 1936, però sí il·lustra una estructura comparable: l'ús d'un gran esdeveniment cultural presentat com a apolític per disputar la imatge internacional d'un Estat qüestionat políticament (Reuters, 2024a, 2024b, 2025).

També és rellevant la narrativa tecnològica d'Israel com a “Start-Up Nation”. Aquesta imatge presenta Israel com a país innovador, emprenedor i útil per a l'economia global, fet que contribueix a generar aliances internacionals i a desplaçar el focus de les crítiques polítiques cap a àmbits considerats positius o neutrals, com la tecnologia, la seguretat, la medicina o la innovació. En aquest sentit, el *soft power* israelià no opera com la propaganda totalitària feixista o nazi, però compleix una funció estructuralment comparable: produir legitimitat, neutralitzar crítiques i vincular la imatge de l'Estat a valors admirats internacionalment (Senor & Singer, 2009; Khalidi, 2020). Aquesta diferència és crucial. La propaganda feixista i nazi s'inscriu en règims dictatorials que controlen massivament la vida cultural, mediàtica i política. El *soft power* israelià opera en un sistema democràtic formal i en un ecosistema internacional plural. Però la funció de fons és comparable: construir una imatge internacional positiva que permeti reduir el cost polític de les pràctiques estatals controvertides. Així, la comparació no equipara els règims, sinó que identifica una lògica comuna de legitimació exterior.

3. Conclusions

Aquest treball ha analitzat el sionisme modern com una ideologia nacionalista sorgida en un context marcat per l'expansió dels nacionalismes, la crisi de l'emancipació liberal jueva i l'ascens de l'antisemitisme modern. La pregunta de recerca plantejada era com construeix el sionisme modern una identitat nacional basada en el retorn i l'arrelament territorial, i de quina manera aquesta construcció estableix criteris de pertinença, legitimitat i exclusió tant en l'àmbit intern com en la seva projecció internacional. A partir de l'anàlisi desenvolupada, es pot afirmar que el sionisme no pot ser entès únicament com una resposta política a la persecució històrica del poble jueu, sinó també com un projecte nacional modern que articula una determinada concepció de poble, territori, sobirania i pertinença col·lectiva.

La primera conclusió és que el sionisme forma part del mateix univers conceptual dels nacionalismes europeus moderns. El sionisme s'ha nutrit de les seves categories principals -nació, poble, territori, sobirania, retorn i Estat- que apareixen sovint dins d'un context històric en què la nació es converteix en el principi dominant de legitimitat política. La particularitat del sionisme és que aplica aquestes categories a una comunitat jueva dispersa, marcada per l'experiència de la diàspora i per la constatació que la integració liberal dins dels estats europeus no havia eliminat l'antisemitisme. En aquest sentit, el sionisme transforma la qüestió jueva en un problema nacional i estatal car si els jueus són concebuts com un poble, la solució ja no pot limitar-se a l'assimilació individual o a la protecció jurídica liberal, sinó que passa per la construcció d'un espai propi de sobirania.

La segona conclusió és que el nativisme constitueix un eix estructural del projecte sionista, de tal forma que el retorn a la terra d'Israel no funciona només com una aspiració religiosa, cultural o sentimental, sinó com un principi de legitimitat política. Inherentment, el sionisme presenta el vincle entre el poble jueu i la terra d'Israel com una continuïtat històrica que legitima el retorn i la construcció nacional. Ara bé, aquesta lògica genera una tensió fonamental en la que el territori reivindicat com a espai de restauració nacional jueva ja estava habitat per una població palestina amb la seva pròpia continuïtat històrica, social i política i, per aquest motiu, el nativisme sionista no només construeix identitat, sinó també jerarquies de pertinença. La qüestió central no és només qui manté una relació històrica amb el territori, sinó quina relació és reconeguda com a políticament prioritària, les polítiques de

terra, assentament, ciutadania, ocupació i control territorial mostren que el retorn i l'arrelament no són només categories simbòliques, sinó mecanismes institucionals amb efectes directes sobre la població palestina. La Nakba de 1948, la qüestió dels refugiats, l'ocupació de Cisjordània, el bloqueig de Gaza i les desigualtats que afecten la població àrab-palestina dins d'Israel expressen diferents formes d'aquesta jerarquització territorial i política. Això no significa que tots aquests fenòmens siguin idèntics ni que responguin a una causa única i simple, però sí que formen part d'una mateixa tensió de fons entre restauració nacional jueva i presència palestina.

La tercera conclusió és que la fórmula de l'Estat "jueu i democràtic" sintetitza una paradoxa estructural del projecte sionista. Tot i que Israel disposa d'institucions democràtiques formals, eleccions multipartidistes, tribunals i drets civils reconeguts, el caràcter jueu de l'Estat introdueix una jerarquia entre ciutadania formal i pertinença nacional plena. Aquesta tensió es pot observar en la diferència entre ser ciutadà de l'Estat i formar part del subjecte nacional que l'Estat reconeix com a prioritari; La Llei del Retorn, la legislació sobre ciutadania i residència, les polítiques territorials i la Llei Bàsica: Israel com a Estat-Nació del Poble Jueu de 2018 mostren que la pertinença nacional jueva ocupa una posició jurídica i simbòlica privilegiada. Per això, la democràcia israeliana no pot ser analitzada només en termes procedimentals, sinó també en termes substantius, i cal preguntar-se fins a quin punt la igualtat formal conviu amb formes estructurals d'exclusió.

La quarta conclusió és que la construcció del subjecte nacional normatiu és un element central del projecte sionista. La figura del "nou jueu" representa la superació del jueu de la diàspora, associat en el discurs sionista clàssic a la vulnerabilitat, la dependència i el desarrelament. El nou subjecte nacional és fort, productiu, arrelat a la terra i capaç de defensar-se i, en conseqüència, aquesta construcció té una funció mobilitzadora, perquè presenta el retorn com una transformació personal i col·lectiva, però també té una funció jerarquitzadora, perquè estableix quines formes de judeïtat són considerades més adequades al projecte nacional i quines queden situades en una posició secundària. Així, el sionisme no només produeix una frontera entre jueus i no jueus, sinó també límits interns dins del mateix món jueu. Aquesta jerarquia es pot observar en la relació amb la diàspora, sovint presentada com una existència incompleta o pendent de regeneració; en la posició dels jueus *mizrahim*, que van haver d'integrar-se en un model nacional dominant construït principalment des de

referents asquenazites; i en la tensió contemporània amb els sectors ultraortodoxos, que no encaixen plenament en el model del ciutadà-soldat. Per tant, el “nou jueu” no és només una figura cultural, sinó un mecanisme ideològic de producció de pertinença, disciplina i legitimitat nacional.

La cinquena conclusió és que la comparació amb el feixisme italià i el nacionalsocialisme alemany confirma de manera matisada la hipòtesi central del treball. El sionisme comparteix amb aquests nacionalismes radicals determinades estructures ideològiques: la centralitat del poble com a subjecte polític, la vinculació entre nació i territori, el relat de restauració o regeneració, la producció d'un subjecte ideal, l'homogeneïtzació simbòlica, la delimitació d'una alteritat i la necessitat de produir legitimitat interna i internacional. Aquests paral·lelismes no són superficials, sinó que mostren una gramàtica nacionalista compartida pròpia de la modernitat europea, però s'ha de tenir en compte que aquesta comparació només és rigorosa si es mantenen clarament els seus límits. El nazisme constitueix un projecte racial exterminador que culmina en l'Holocaust, una ruptura qualitativa en la història de la violència política moderna, i el feixisme italià és un règim dictatorial, imperialista i antidemocràtic que elimina les llibertats polítiques i subordina l'individu a l'Estat. El sionisme, en canvi, es materialitza en un Estat amb institucions democràtiques formals i amb pluralitat política, però travessat per una jerarquia nacional que privilegia el subjecte jueu i subordina la població palestina en diversos nivells jurídics, territorials i simbòlics. Per tant, el paral·lelisme no consisteix a identificar els tres fenòmens, sinó a comparar mecanismes ideològics concrets sense esborrar les diferències històriques essencials. També s'ha pogut observar que la producció de legitimitat internacional és una dimensió central del projecte sionista. Des de la diplomàcia de Herzl fins a la Declaració Balfour, i des de la *hasbara* contemporània fins a la narrativa d'Israel com a “Start-Up Nation” o com a “única democràcia de l'Orient Mitjà”, el sionisme ha buscat constantment reconeixement exterior. Aquesta estratègia no és equivalent a la propaganda totalitària feixista o nazi, però sí comparteix una funció estructural: construir una imatge positiva del projecte nacional, neutralitzar crítiques i obtenir suport internacional. En aquest sentit, la dimensió del *soft power* mostra que la legitimació del sionisme no opera només en el territori, sinó també en l'àmbit diplomàtic, cultural i mediàtic.

En síntesi, la hipòtesi del treball queda confirmada de manera matisada. El sionisme modern pot ser analitzat com un projecte nacionalista de retorn i d'arrelament territorial que comparteix amb altres nacionalismes radicals del segle XX determinades estructures ideològiques i discursives. Tanmateix, aquesta constatació no autoritza cap assimilació directa amb el feixisme o el nacionalsocialisme. La comparació és útil precisament perquè permet veure alhora les semblances i els límits: mostra com el sionisme construeix poble, territori, subjecte i alteritat, però també obliga a distingir-ne la trajectòria històrica, la relació amb la democràcia i les conseqüències polítiques específiques. Finalment, aquest treball ha intentat mostrar que l'anàlisi crítica del sionisme com a ideologia política és necessària per comprendre el conflicte israelià-palestí contemporani. Aquesta anàlisi ha de distingir sempre entre la crítica del sionisme com a projecte nacionalista i qualsevol forma d'antisemitisme, que ha de ser rebutjada de manera clara. Precisament per això, estudiar el sionisme amb eines acadèmiques rigoroses no implica negar la persecució històrica del poble jueu ni la centralitat de l'antisemitisme en la seva formació, sinó analitzar com una resposta política a aquesta persecució ha produït, alhora, criteris de pertinença, jerarquies territorials i formes d'exclusió que continuen estructurant un dels conflictes polítics més rellevants del món contemporani.

4. Bibliografia

Adalah — The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel. (2011). *The inequality report: The Palestinian Arab minority in Israel*. Adalah.

Adalah — The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel. (2018). *The Jewish nation-state law*. Adalah. <https://www.adalah.org/en/content/view/9569>

Adalah — The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel. (2023, July 25). *Knesset approves expansion of Admission Committees Law*. Adalah — The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel.

Amnesty International. (2022). *Israel's apartheid against Palestinians: Cruel system of domination and crime against humanity*. Amnesty International.

Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (Rev. ed.). Verso. Original work published 1983.

Arendt, H. (1951). *The origins of totalitarianism*. Schocken Books.

Arendt, H. (1973). *The origins of totalitarianism*. Harcourt Brace & Company.

B'tselem — The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories. (2023). *A regime of Jewish supremacy from the Jordan River to the Mediterranean Sea: This is apartheid*. B'tselem. <https://www.btselem.org/apartheid>

Balfour, A. J. (1917, November 2). *The Balfour Declaration* [Letter to Lord Rothschild]. British Government.

BBC News. (2024, May 7). *Eurovision 2024: Israel controversy dominates Malmö contest*. BBC. <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-68956120>

Benjamin, W. (1969). The work of art in the age of mechanical reproduction. In H. Arendt (Ed.), *Illuminations: Essays and reflections* (H. Zohn, Trans., pp. 217–251). Schocken Books. Original work published 1936.

Black, E. (1984). *The transfer agreement: The dramatic story of the pact between the Third Reich and Jewish Palestine*. Macmillan.

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Polity Press.

Boyarin, D. (1997). *Unheroic conduct: The rise of heterosexuality and the invention of the Jewish man*. University of California Press.

Brubaker, R. (1996). *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the new Europe*. Cambridge University Press.

Butler, J. (2012). *Parting ways: Jewishness and the critique of Zionism*. Columbia University Press.

Consell de Drets Humans de les Nacions Unides. (2022). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (A/HRC/49/87). Nacions Unides.

Dugard, J., & Reynolds, J. (2013). Apartheid, international law, and the occupied Palestinian territory. *European Journal of International Law*, 24(3), 867–913.

Gellner, E. (1983). *Nations and nationalism*. Blackwell.

Gentile, E. (2005). *The sacralization of politics in fascist Italy* (K. Botsford, Trans.). Harvard University Press.

Gluzman, M. (2007). *The politics of canonicity: Lines of resistance in modernist Hebrew poetry*. Stanford University Press.

Gontarz, N. (2019, February 14). Israel used NSO's Pegasus spyware to surveil journalists and activists, then covered it up. *Haaretz*.

Griffin, R. (1991). *The nature of fascism*. Pinter Publishers.

Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy* (W. Rehg, Trans.). MIT Press. Original work published 1992.

Harel, A. (2021). Basic Law: Israel as the nation state of the Jewish people. *Nationalities Papers*, 49(2), 262–269.

Herzl, T. (1988). *The Jewish state* (S. d'Avigdor, Trans.). Dover Publications. Original work published 1896.

Human Rights Watch. (2021). *A threshold crossed: Israeli authorities and the crimes of apartheid and persecution*. Human Rights Watch.

Israel Democracy Institute. (2014). *Is “Israeli” a nationality?* Israel Democracy Institute.

Israel Democracy Institute. (2024). *The Supreme Court ruling on canceling the reasonableness standard*. Israel Democracy Institute.

Israel Ministry of Foreign Affairs. (1948). *Declaration of establishment of State of Israel*.

Jabotinsky, V. Z. (1923). *The iron wall*. Rassvyet.

Khalidi, R. (2006). *The iron cage: The story of the Palestinian struggle for statehood*. Beacon Press.

Khalidi, R. (2020). *The hundred years' war on Palestine: A history of settler colonialism and resistance, 1917–2017*. Metropolitan Books.

Kimmerling, B. (1983). *Zionism and territory: The socio-territorial dimensions of Zionist politics*. University of California, Institute of International Studies.

Kimmerling, B. (2001). *The invention and decline of Israeliness: State, society, and the military*. University of California Press.

Knesset. (1950). *Law of Return, 5710–1950*. *Sefer Ha-Chukkim*, 51, 159.

Knesset. (1992). *Basic Law: Human Dignity and Liberty*.

Knesset. (2018). *Basic Law: Israel as the Nation-State of the Jewish People*.

Knesset. (2023). *Cooperative Societies Ordinance (Amendment No. 12), 2023*.

- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford University Press.
- Large, D. C. (2007). *Nazi games: The Olympics of 1936*. W. W. Norton & Company.
- Le Monde diplomatique. (2024).
- Mann, M. (2005). *The dark side of democracy: Explaining ethnic cleansing*. Cambridge University Press.
- Masalha, N. (1992). *Expulsion of the Palestinians: The concept of “transfer” in Zionist political thought, 1882–1948*. Institute for Palestine Studies.
- Médecins Sans Frontières. (2024). *Gaza: A catastrophe made by human decisions*. MSF International. <https://www.msf.org/gaza>
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge University Press.
- Nacions Unides. (2024). *Gaza humanitarian update*. OCHA. <https://www.ochaopt.org>
- Nicosia, F. R. (1985). *The Third Reich and the Palestine question*. University of Texas Press.
- Nicosia, F. R., & Ergene, B. (Eds.). (2018). *Nazism, the Holocaust, and the Middle East: Arab and Turkish responses*. Berghahn Books.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.
- OCHA — Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2022). *Humanitarian situation in Gaza*. Nacions Unides. <https://www.ochaopt.org>
- Pappé, I. (2006). *The ethnic cleansing of Palestine*. Oneworld Publications.
- Pappé, I. (2014). *The idea of Israel: A history of power and knowledge*. Verso.
- Paxton, R. O. (2004). *The anatomy of fascism*. Alfred A. Knopf.
- Peled, Y. (1992). Ethnic democracy and the legal construction of citizenship: Arab citizens of the Jewish state. *American Political Science Review*, 86(2), 432–443.

- Penslar, D. J. (1991). *Zionism and technocracy: The engineering of Jewish settlement in Palestine, 1870–1918*. Indiana University Press.
- Penslar, D. J. (2001). *Shylock's children: Economics and Jewish identity in modern Europe*. University of California Press.
- Penslar, D. J. (2007). *Israel in history: The Jewish state in comparative perspective*. Routledge.
- Penslar, D. J. (2020). *Zionism: An emotional state*. Rutgers University Press.
- Presner, T. S. (2007). *Muscular Judaism: The Jewish body and the politics of regeneration*. Routledge.
- Puar, J. K. (2007). *Terrorist assemblages: Homonationalism in queer times*. Duke University Press.
- Rawls, J. (1993). *Political liberalism*. Columbia University Press.
- Said, E. W. (1979). *The question of Palestine*. Times Books.
- Said, E. W. (1979). *The question of Palestine*. Vintage Books.
- Senor, D., & Singer, S. (2009). *Start-up nation: The story of Israel's economic miracle*. Twelve.
- Shafir, G. (1989). *Land, labor and the origins of the Israeli-Palestinian conflict, 1882–1914*. Cambridge University Press.
- Shafir, G., & Peled, Y. (2002). *Being Israeli: The dynamics of multiple citizenship*. Cambridge University Press.
- Shapira, A. (1992). *Land and power: The Zionist resort to force, 1881–1948* (W. Templer, Trans.). Oxford University Press.
- Shenhav, Y. (2006). *The Arab Jews: A postcolonial reading of nationalism, religion, and ethnicity*. Stanford University Press.

Shimoni, G. (1995). *The Zionist ideology*. Brandeis University Press / University Press of New England.

Shohat, E. (1988). Sephardim in Israel: Zionism from the standpoint of its Jewish victims. *Social Text*, 19/20, 1–35.

Smith, A. D. (1986). *The ethnic origins of nations*. Blackwell.

Sternhell, Z. (1994). *The birth of fascist ideology: From cultural rebellion to political revolution* (D. Maisel, Trans.). Princeton University Press.

Sternhell, Z. (1998). *The founding myths of Israel: Nationalism, socialism, and the making of the Jewish state* (D. Maisel, Trans.). Princeton University Press.

Supreme Court of Israel. (2024). *Movement for Quality Government in Israel v. Knesset*.

Supreme Court of Israel. (2024). *Movement for Quality Government in Israel v. Minister of Defense*.

The Guardian. (2024, May 11). *Eurovision 2024: controversy over Israel's participation dominates buildup to Malmö contest*. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2024/may/11/eurovision-2024-israel-controversy-malmo>

Tribunal Internacional de Justicia. (2024, January 26). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel): Request for the indication of provisional measures* (Order). TIJ.
<https://www.icj-cij.org>

United Nations General Assembly. (1947). *Resolution 181 (II): Future government of Palestine*. United Nations.

UNRWA — United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees. (2023). *UNRWA situation report on the conflict in the Gaza Strip*. Naciones Unidas.
<https://www.unrwa.org>

Wolfe, P. (2006). Settler colonialism and the elimination of the native. *Journal of Genocide Research*, 8(4), 387–409.

Yiftachel, O. (2006). *Ethnocracy: Land and identity politics in Israel/Palestine*. University of Pennsylvania Press.

5. Annexos:

5.1 Palestina com a espai de materialització del sionisme:

Aquest annex no té com a objectiu establir una comparació directa entre el sionisme i el cas palestí, ja que Palestina no constitueix un marc comparatiu autònom respecte de l'objecte central d'aquesta recerca. Més aviat, s'hi incorpora com l'escenari històric i territorial en què les categories ideològiques analitzades al llarg del treball —nativisme, sobirania, pertinença nacional i exclusió— es concreten políticament.

En aquest sentit, Palestina permet observar el pas del sionisme modern del pla discursiu al pla material. El projecte sionista no es limita a formular una narrativa nacional basada en el retorn i l'arrelament del poble jueu, sinó que aquesta narrativa es tradueix progressivament en pràctiques territorials, institucions polítiques i formes de control sobre l'espai. Des de les primeres onades migratòries sionistes de finals del segle XIX fins al període del Mandat Britànic i la creació de l'Estat d'Israel el 1948, Palestina esdevé el lloc on aquesta ideologia adquireix una dimensió pràctica i estatal. La guerra de 1948 representa un moment clau d'aquest procés. La proclamació de l'Estat d'Israel va anar acompanyada del desplaçament massiu de població palestina, recordat pels palestins com la Nakba. Aquest episodi mostra com la construcció nacional israeliana no pot entendre's únicament com un procés d'autodeterminació jueva, sinó també com una transformació profunda de la geografia humana i política del territori. Posteriorment, aquesta lògica territorial es manté a través de polítiques de terres, planificació urbana, assentaments i control militar, especialment a Cisjordània i Gaza. La situació palestina evidencia així les tensions entre la dimensió democràtica de l'Estat d'Israel i la jerarquització de la pertinença nacional derivada del caràcter jueu de l'Estat. Els ciutadans àrabs d'Israel, els palestins de Cisjordània i la població de Gaza es troben en situacions jurídiques diferents, però totes elles permeten observar formes diverses d'inclusió limitada, subordinació o exclusió política.

Per aquest motiu, Palestina no s'inclou en aquest treball com un cas comparable en sentit estricte, sinó com un annex necessari per comprendre la materialització històrica del sionisme. El seu valor analític rau en mostrar com una ideologia nacional es cristal·litza en institucions, fronteres, polítiques de població i estructures de poder. Així, el cas palestí no

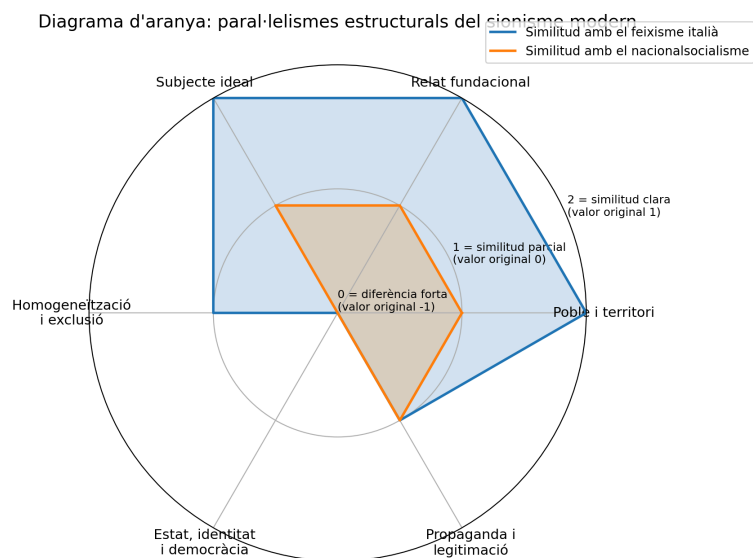
desplaça l'eix teòric de la recerca, però sí que permet veure amb claredat les conseqüències polítiques i territorials del procés estudiat.

Eix comparatiu	Sionisme modern	Feixisme Italià	Nacionalsocialisme alemany
Poble i territori	Concep el poble jueu com una comunitat nacional vinculada històricament a la terra d'Israel. El retorn territorial és presentat com a restauració nacional.	Concep la nació italiana com a comunitat orgànica vinculada al mite de Roma i a la recuperació de la grandesa nacional.	Defineix el poble alemany en termes racials i vincula el territori al <i>Lebensraum</i> , amb una lògica expansiva i exterminadora.
Relat fundacional i regeneració	Articula un relat de retorn, exili, persecució i reconstrucció estatal del poble jueu.	Mobilitza el mite de la decadència liberal i de la restauració de la grandesa italiana.	Construeix un relat de humiliació nacional, traïció interna i purificació racial.
Subjecte ideal	Construeix la figura del "nou jueu": fort, productiu, arrelat a la terra i capaç de defensar-se.	Construeix l'"home nou" feixista: viril, disciplinat, obedient i mobilitzat per la nació.	Construeix l'ideal ari, definit racialment i oposat als grups considerats enemics o degenerats.
Homogeneïtzació i exclusió	Genera una norma nacional jueva i jerarquitzada formes de pertinença, especialment respecte de la població palestina.	Homogeneïtza la societat mitjançant escola, rituals, propaganda, joventut feixista i repressió política.	Porta l'homogeneïtzació a l'extrem racial i totalitari, amb exclusió biologicista i exterminadora.
Estat, identitat i democràcia	Israel manté institucions democràtiques formals, però amb una tensió entre ciutadania universal i prioritat nacional jueva.	Elimina la democràcia liberal i subordina l'individu a l'Estat i a la nació.	Elimina completament la democràcia liberal i fusiona Estat, partit, líder i comunitat racial.

Propaganda i legitimació internacional	Utilitza diplomàcia, hasbara, soft power, cultura, tecnologia i relat democràtic per construir legitimitat exterior.	Utilitza rituals, arquitectura, cinema, propaganda estatal i culte al líder per projectar força nacional.	Utilitza propaganda totalitària, espectacle de masses i esdeveniments com Berlín 1936 per projectar una imatge internacional positiva.

Figura 1. Taula comparativa dels paral·lelismes trobats entre el sionisme, el feixisme i el nacionalsocialisme

La taula mostra que el sionisme modern presenta més paral·lelismes estructurals amb el feixisme italià que amb el nacionalsocialisme alemany, especialment en la centralitat del poble, el territori, el relat de restauració nacional i la construcció d'un subjecte ideal. En canvi, la comparació amb el nazisme queda molt més limitada per la seva dimensió racial, biologicista i exterminadora. La puntuació no estableix equivalències morals o històriques, sinó només graus de similitud estructural.

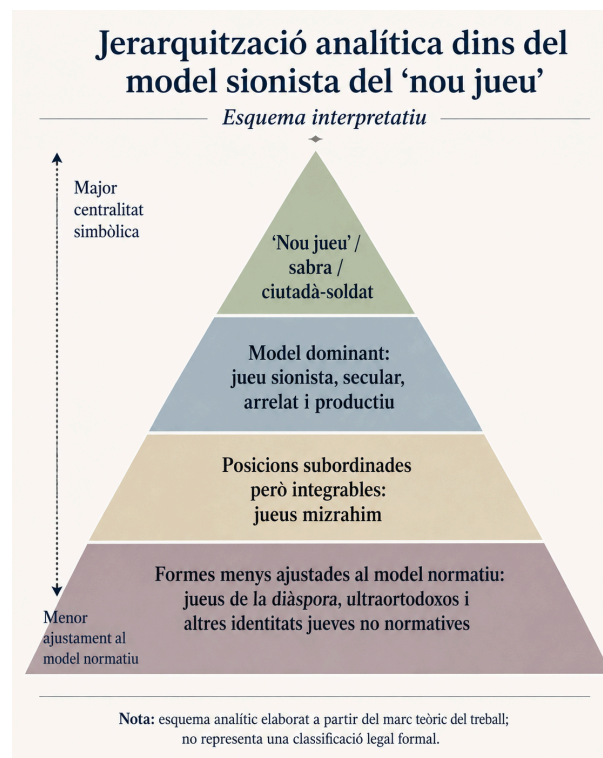
Figura 2. Gràfic radial comparatiu dels paral·lelismes estructurals entre el sionisme modern, el feixisme italià i el nacionalsocialisme alemany.

El gràfic radial comparatiu sintetitza visualment les puntuacions de la taula anterior. Per poder representar-les, l'escala original s'ha transformat de la manera següent: $-1 = 0$, $0 = 1$ i $1 = 2$

= 2. Aquesta transformació només té una funció gràfica i no modifica el significat de les puntuacions.

El resultat mostra que el sionisme modern presenta una proximitat estructural més gran amb el feixisme italià que amb el nacionalsocialisme alemany. Aquesta proximitat es concentra sobretot en els eixos de poble i territori, relat fundacional i construcció del subjecte ideal. En canvi, la similitud amb el nazisme és més limitada per la seva dimensió racial, biologicista i exterminadora.

Per tant, el gràfic no estableix una equivalència entre els casos, sinó que permet visualitzar els graus de similitud i diferència identificats en l'anàlisi.

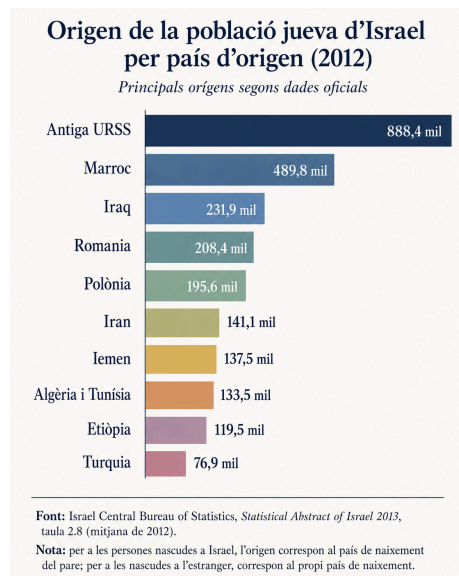

Figura 3. Jerarquitizació analítica dins del model sionista del “nou jueu”

Aquesta figura representa la jerarquia simbòlica que el sionisme construeix dins del món jueu a partir de l'ideal del “nou jueu”. A la part superior se situa el model més ajustat al projecte nacional: el *sabra* o ciutadà-soldat, fort, productiu, arrelat a la terra i disposat a defensar l'Estat. En nivells inferiors apareixen formes de judeïtat integrables però subordinades, com

els jueus mizrahim, i altres identitats menys ajustades al model dominant, com els jueus de la diàspora o els sectors ultraortodoxos.

La figura no representa una classificació legal, sinó un esquema analític per mostrar que el sionisme no només diferencia entre jueus i no jueus, sinó que també estableix jerarquies internes de pertinença i legitimitat.

Figura 4. Origen de la població jueva d'Israel per país d'origen

Aquesta figura mostra els principals països o àrees d'origen de la població jueva d'Israel segons dades de la Israel Central Bureau of Statistics. La presència destacada de població procedent de l'antiga URSS, el Marroc, Iraq, Romania, Polònia, Iran, Iemen, Algèria i Tunísia, Etiòpia i Turquia evidencia la diversitat interna del món jueu israelià.

Aquesta pluralitat permet entendre per què el sionisme va necessitar mecanismes d'homogeneïtzació simbòlica, com l'hebreu, l'educació nacional, el servei militar i el model del ciutadà-soldat. Alhora, ajuda a situar la qüestió mizrahi dins del treball, ja que moltes comunitats jueves no europees van ser integrades en un model nacional dominant de matriu asquenazita i europea.

